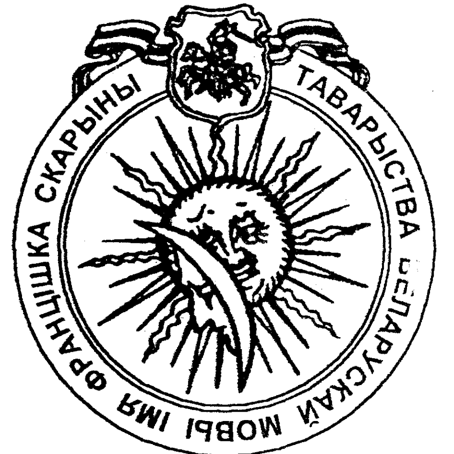
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

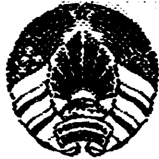

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года | № 43 (480) | 1 ЛІСТАПАДА 2000 г.

“Наша слова” трапіла пад раздачу

У апошнія дні шэрагу беларускіх СМІ былі вынесены папярэджанні за публікацыю матэрыялаў аргкамітэту “Выбар - 2001” **(незарэгістраванага грамадскага аб’яднання)**. Так улады пачалі перадвыбарную прэзідэнцкую кампанію. 25 кастрычніка 2000 года “Наша слова” таксама атрымала папярэджанне.

ДЗЯРЖАЎНЫ КАМІТЭТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА ДРУКУ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ПО ПЕЧАТИ

220048, Мінск, праспект Машэрава, 11
Тэл. (017) 223 92 31, факс (017) 223 34 35

220048, Минск, проспект Машерова, 11
Тел. (017) 223 92 31, факс (017) 223 34 35

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ
О нарушении Закона Республики Беларусь
“О печати и других средствах массовой информации”

“25” октября 2000 г. № 49

Редакции газеты “Наша слова” на основании ст. 16 Закона Республики Беларусь “О печати и других средствах массовой информации” о нарушении статьи 5

В соответствии с п.9 ч.1 ст.5 Закона Республики Беларсь “О печати и других средствах массовой информации не допускается использование средств массовой информации для распространения информации от имени политических партий, профессиональных союзов или иных общественных объединений, не прошедших в установленном порядке государственную регистрацию (перерегистрацию).

В газете “Наша слова” (№ 35 от 6. 09. 2000 г.) опубликовано обращение Гродненского объединения демократических ветеранов войны и труда к руководству страны и всем людям доброй воли, подписанное председателям этой общественной организации М. Мельниковым. Однако в управлении юстиции Гродненского облисполкома такое объединение не зарегистрировано. Это нашло свое подтверждение в письме управления юстиции Гродненского областного исполнительного комитета № 1366 от 12.10.2000 г.

Таким образом, данное обращение опубликовано в нарушении п. 9. ч. 1 ст. 5 Закона Республики Беларусь “О печати и других средствах массовой информации”.

На осаваннии изложенного, руководствуясь ст. 16 Закона Республики Беларусь “О печати и других средствах массовой информиции”, Государственный комитет Республики Беларусь по печати предупреждает редакцию газеты “Наша слова” о недопустимости нарушения п.9 ч.1 ст.5 Закона Республики Беларусь “О печати и других средствах массовой информации”.

Предупреждение может быть обжаловано в течении одного месяца в Высший Хозяйственный Суд Республики Беларусь.

Председатель **М. В. Подгайный.**

Мы спецыяльна надрукавалі гэты дакумент на мове арыгіналу, каб паказаць, што ў нашым Камітэце ад беларускасці засталася толькі палова “шапкі” афіцыйнага бланка. А што тычыцца сутнасці папярэджання, то зварот указаны ў папярэджанні сапраўды быў надрукаваны ў нашай газеце ад 6-га верасня г. г. Але ў гэтым звароце нідзе не сказана, што гарадзенскае аб’яднанне дэмакратычных ветэранаў -- гэта нейкая арганізацыя. Назвы арганізацый у беларускай мове пішуцца ў двухкоссі. Напрыклад Грамадскае аб’яднанне “Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны”. Нічога падобнага ў тым звароце няма і мы маем справу са зваротам групы грамадзян падпісаным адным з іх. Таму ніякага парушэння мы не зрабілі, і ніхто нас не чапаў бы, каб не выбары. Ну а так: трапілі пад раздачу, газета не дзяржаўная -- атрымайце на ўсякі выпадак папярэджанне. Разам з тым у нас няма ілюзій адносна нашага суда, таму рашэнне: судзіцца ці не з дзяржкамдрукам будзе прынята асобна.

Станіслаў Суднік.

Дзяды – 2000

29 кастрычніка ў Менску адбылося шэсце з крыжамі на Курапаты, у якім узялі ўдзел тысячы беларусаў. У Курапатах было ўстаноўлена 17 новых крыжоў. Чынны ўдзел у шэсці ўзялі сябры ТБМ. Дзень шанавання продкаў быў дзяржаўным святам, А. Лукашэнка зрабіў яго рабочым днём, аднак памяць ніякім дэкрэтам не адменіш.

ЗА АБАРОНУ МОВЫ – КРЫМІНАЛЬНАЯ СПРАВА

12 кастрычніка 2000 году ў Менску на вуліцы Прытыцкага адбыўся непрыемны інцыдэнт “з працягам”. Два хлапцы спакойна адпачывалі, размаўляючы пра рознае, калі пачулі з боку п’янай кампаніі “гопнікаў”, што размясціліся непадалёку, абразы ў свой адрас. Незадавальненне ў падпітых нахабнікаў выклікала тое, што сябры гаварылі па-беларуску. Калі ж адзін з злапцоў запатрабаваў, каб “гапата” змоўкла і надалей больш паважна ставілася да роднай мовы, дык пачуў у адказ лаянку, якая была перасычаная расейскімі мацюкамі: “Белорусская мова - гаўно! Говорите по-русски!..”. Хлапец не стрываў. Завязалася бойка. Сябры хутка разабраліся са здэнацыяналізаваным быдлам, але зараз жа падаспелі міліцыянты і арыштавалі іх. Трох “гопнікаў”, якія апынуліся дзецьмі суддзі, пракурора і супрацоўніцы МУС, “слаўная” беларуская міліцыя адпусціла.

Цяпер аднаму з затрыманых хлапцоў – Алесю Піткевічу інкрымінуецца злоснае хуліганства паводле артыкула 201.1 (да трох гадоў зняволення). Да суда хлапец адпраўлены на “Валадарку”. Гэта пры тым, што ён адзін гадуе пяцігадовую дачку!

Другі затрыманы В. І. (ініцыялы зменены), які напэўна пойдзе па справе сведкам, быў вызвалены праз дванаццаць гадзінаў пасля арышту. Ён распавёў наступнае: “*Мяне дапытвалі ўслед за Алесем. Калі я зайшоў у кабінет, дык убачыў дзве вялікія плямы крыві на падлозе. Было зразумела – яго збівалі. Потым гэтак атрымалася, што я бачыў Алеся. У яго разбіты твар, відавочна, зламаны нос. Дасталося і мне, але значна меней. Добра атрымаў па нырках ды спіне, аднак аніякіх сінякоў не засталося, нават пабоі зняць немагчыма. Нічога не скажаш – майстры!*”.

Далей хлапец згадаў вельмі цікавы эпізод: “*Падчас допыту адзін з мянтоў прызнаўся, маўляў, зразумей, нам загадаюць, дык мы вас у зямлю закапаем*”. Міліцыянт меў на ўвазе бацькоў “пацярпелых”.

Зараз сябры Алеся Піткевіча робяць усё, каб яму дапамагчы – інфармацыя пададзеная ў разнастайныя беларускія выданні і праваабарончыя арганізацыі. Дарэчы, Алесь добра вядомы і паважаны ў нацыянальна-патрыятычным асяродку чалавек, таму інцыдэнт варта разглядаць, як яскравую праяву расейскай акупацыі краіны і вынікальнага згэтуль прававога бязмежжа ў дачыненні да ўсяго беларускага.

Для ўсіх, хто жадае і можа дапамагчы Алесю Піткевічу канкрэтным дзеяннем (насамперш юрыдычна) нумар пэйджэру: 211-00-00 абанент 83-602.

Язэп Купцэвіч.

Беларускія СМІ пра беларускую мову

Агляд і каментары Язэпа Палубяткі

Аб тым, што спрадвечнае беларускае слова не паважаецца, не развіваецца, не вывучаецца, як след, бачна з названага артыкула *(гутарка ідзе пра артыкул дырэктара Вілейскай гімназіі Кантаровіча ў газеце "НВ" "Сон разума рождает чудовище")*.

Бо іначай навошта было б нейкаму слесару прасіць аб стварэнні суполкі беларускай мовы? Можна здзекавацца з таго, што на мове роднай зямлі не звяжа і двух сказаў. Напэўна, было б цудам, калі б ён прамаўляў як Цыцэрон. Нехта можа злосна радавацца, што "хадака за мову" спасцігла няўдача і ў адной, і ў другой, і ў трэцяй школе. А ці стала багацейшай культура ад гэтага? Не гучыць у Вілейцы беларускае слова – мова Багушэвіча, Багдановіча, Гарэцкага, Купалы.

Людміла Судзілоўская, г.Гомель. “Народная воля” 29.09.2000г.

Беларускае мовы КНГ АБСЕ не карыстала, не зважаючы на тое, што група дзейнічае ў Беларусі і ў гэтым выпадку адказвае на паведамленні, надрукаваныя ў беларускамоўнай прэсе. Гэткае ігнараванне беларускае мовы адценьне палітычнага акту.

Андрэй Дынько "Наша Ніва", 16.10.2000 г.

Цяпер ЗБС *(Згуртаванне Беларусаў Свету-рэд.)* таксама мае шэраг праблемаў, - зазначыў член управы Іван Саверчанка. – Хаця наша арганізацыя культурна-асветная, а не палітычная. Але захаванне нацыянальнай культуры, навукі, роднай мовы, яднанне беларускай дыяспары ва ўмовах сучаснай Беларусі – ужо палітыка.

Тацццяна Антонава-Мельяновіч, “Згода”, 16.09.2000 г.

Расейская мова выйграе ў беларускае коштам места, а найперш колькасцю амаль суцэльна расейскамоўных менчукоў. У Менску родную вызначаюць беларускую мову 61,9% жыхароў сталіцы, і толькі 19,7% месьцічаў гавораць па-беларуску дома. Яшчэ радзей пачуеш родную мову ў краме і на транспарце.

Віктар Мухін, “Наша Ніва”, 16.10.2000 г.

Хвалю Госпада на сваёй мове!

Мая дачушка вучыцца па-беларуску, і мне вельмі падабаецца калі Ганначка выпраўляе нас, бацькоў, у вымаўленні беларускіх слоў. Мова, як і вера, укладваецца з дзяцінства.

Галіна Аксючыц, Гражданская газета № 2, 28. 09. 2000 г.

Сёння роўна 3 гады, як “Наша слова” выходзіць у Лідзе

Вось якія гэтыя факты!!!

У "Нашым слове" за 27 верасня 2000 года была змешчана публікацыя І. Лепешава "Факты - рэч упартая", у якой паведамлялася, што ў выдавецкім аддзеле Гарадзенскага універсітэта "няма ніводнай замовы" на кнігі П. Сцяцко "Праблемы нормы, культуры мовы" і "Праблемы нармавання беларускай мовы", выдадзеныя ў гэтым універсітэце.

Нядаўна Гарадзенскі унівесітэт імя Янкі Купалы даслаў нам абвяржэнне гэтага паведамлення прафесара Івана Лепешава.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Гродзенскі дзяржаўны універсітэт
імя Янкі Купалы
Адрас: вул.Ажэшкі 22, 230023, г.Гродна
Тэлефоны: прыёмная (0152)44-83-13,
канцылярыя (0152)44-84-61, факс (0152)44-84-61
E-mail: root@univer.belpak.grodno.by
Р/р 3620000000095 у Ленінскім аддзяленні [illegible]
"Беларусбанк". код 506

18.10.2000 № 01-21/2293

На № ______ ад ______

Гродзенскі дзяржаўны універсітэт імя Янкі Купалы паведамляе, што на навучальны дапаможнік П.У.Сцяцко "Праблемы нормы, культуры мовы" выдавецкі аддзел універсітэта атрымаў 306 заказаў: 232 – ад універсітэтаў, інстытутаў, бібліятэк, выдавецтваў і іншых устаноў і 74 заказы – ад індывідуальных заказчыкаў.

Першы прарэктар па навучальна-выхаваўчай працы і сацыяльных пытаннях І.П. Мартынаў.

Начальнік выдавецкага аддзела Я. С. Барталевіч.

У дадатку пералічваюцца ўстановы і індывідуальныя замоўцы: Нацыянальная дзяржаўная Белтэлерадыёкампанія – 50 асобнікаў, Беларускі дзяржаўны тэхналагічны універсітэт – 18 ас., Бабруйскі універсітэт культуры – 5 ас., Выдавецкае дзяржаўнае прадпрыемства "Мастацкая літаратура" Дзяржкамітэта Рэспублікі Беларусь па друку – 6 ас., Полацкі дзяржаўны універсітэт – 5 ас., Салігорскі педагагічны каледж – 5 ас., Гродзенская абласная бібліятэка – 5 ас., Брэцкая абласная бібліятэка – 4 ас., Магілёўская абласная бібліятэка – 2 ас., ад Тэрміналагічнаі камісіі пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь – 5 ас.

Ад індывідуальных заяўнікаў: Алесь Капуцкі (Маладэчна, В. Гасьцінец, 44 -А, кв.6) - 10 ас., Яраслаў Міляшкевіч (Менск, вул. Іскалієва, 4, кв.66) – 5 ас., Юрась Бушлякоў (Менск, пр.Скарыны, 78-А, кв. 53) – 5 ас., А. П. Ларыёнаў (Менск, Бялецкага, 10-П, кв.30) – 3 ас., М. В. Супрунчук (Менск, Любімава, 36, к. 1, кв. 63) – 3 ас., А.Тарасевіч (Лагойск, вул. Менская, 21, кв.3) – 3 ас., А.П.Шпакаў (г. Клімавічы, магіл.вобл.,вул.50 год СССР, д.12,кв.1) – 2 ас., А.А.Турко (Барысаў, вул. Ватуціна, 38,кв.45) – 2 ас., А. Г. Шпакоўскі (Менск, вул.Астрошыцкая, 23-159) – 2 ас., В.У. Міцкевіч (Берасце, Суворава, 59, кв. 56) – 2 ас., Ул. Арлоў (Менск, Карла Маркса, 21, кв. 44) – 2 ас.

Але скароцім павкедамленне (за кошт падачы адрасоў) і назавём толькі прозвішчы заяўнікаў і горад (воблась): з Менску – Міх.Ждановіч, Т.С. Жорава, Сяргей Запрудскі, Уладзіслаў Іваноў, Франц Корзун, Мікалай Наско, А. У. Расінскі, А.В.Рудзенка, Л.Сінякоўская, А.В. Стрыгальскі, У. М. Туняк, І. І. Яначкаў; з Віцебску – М.К.Землякоў, Кацярына Лаўрыненка, С.Русецкі; З Магілёва – С. Ю.Арханцаў, М .М. Волкаў, М.Л. Гукін (г. Быхаў); з Гарадзенскай вобласці – Тац. Гайдукевіч (м. Дзятлава), Н.А. Гур`ян (Лідскі раён) і іншыя.

Рэдакцыя просіць прабачэння ў прафесара Паула Сцяцко, што дапусціла да друку не праверанья факты прафесара Івана Лепешава.

У Міністэрстве сацыяльнай абароны праблемаў з беларускай мовай няма. Ці так гэта?

Прайшло чатыры месяцы як Таварыствам беларускай мовы быў дасланы ліст міністру сацыяльнай абароны сп.Даргель В.Б. ("Наша слова", № 29 ад 26.07.2000г.). Ці то міністэрства вельмі загружана працай, ці то спадарыня міністр палічыла ўзнятыя пытанні такой дробяззю, якая не вартая адказу. З мовай, маўляў, няма праблемаў. А мо гонар спадарыні міністра вышэй адпаведных законаў, бо пасля пісьмовага напаміну ў адказе шаноўная Вольга Браніславаўна нават не ўспамінае аб гэтым, не тое што, каб яшчэ выбачацца.

Старшыні Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" Трусаву А. А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

Міністэрствам сацыяльнай абароны разгледжана Ваша пісьмо аб выкарыстанні беларускай мовы ў рабоце ўстаноў сацыяльнай абароны.

У адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь справаводства ў сістэме сацыяльнай абароны ажыццяўляецца як на рускай, так і на беларускай мовах. У прыватнасці, усе матэрыялы па ўзнагароджанню работнікаў, асабістыя пасведчанні, камандзіровачныя пасведчанні, дакументы аб павышэнні кваліфікацыі выдаюцца на беларускай мове.

Супрацоўнікі сістэмы сацыяльнай абароны ў дастатковай ступені валодаюць роднай мовай і пры неабходнасці рыхтуюць службовыя дакументы або выступленні на беларускай мове.

На жаль, у Вашым пісьме не ўказаны канкрэтныя аддзелы сацыяльнай абароны, што адмовіліся прыняць беларускамоўныя заявы і прадстаўленні на афармленне пенсій, хутчэй за ўсё прычынай адказу была не мова, а памылкі і недакладнасці ў гэтых дакументах.

З боку Міністэрства здзейсніваецца пастаянны кантроль за выкананнем падведамаснымі ўстановамі Закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь".

Міністр В. Б. Даргель.

Просім чытачоў, старшыняў суполак даслаць непасрэдна Вользе Браніславаўне факты, як "у дастатковай ступені" валодаюць роднай мовай супрацоўнікі сістэмы сацабароны, на якой мове ў іх бланкі дакументаў, пасведчанняў пенсіянераў, афармленне вітрынаў, абвестак і г.д.

Вы бачыце з адказу, што ў аддзелах "пры неабходнасці рыхтуюць службовыя дакументы" на мове тытульнай нацыянальнасці. Карацей, грамадзяніну прасіцца трэба, каб высветліць для іх гэту неабходнасць. Рэзервацыяй не назавеш, а вось што русіфікацыя працягваецца, то гэта факт, і пацвярджае гэта сама міністр, цытуючы сказана Закон аб мовах (артыкулы 2,8), ставячы па звычцы на першае месца словы пра рускую мову: "справаводства ажыццяўляецца як на рускай, так і на беларускай мовах". Ураўнялі, як кажуць, салаўя з зязюляй.

М. Л.

Ля пачаткаў стварэння Электроннага архіву Метрыкі ВКЛ

У кастрычніку 2000 года Цэнтр Athenaeum выпусціў на кампакт-дыску электронную версію Кнігі №28 Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. Як памятаеце, таксама сёлета ў красавіку ў Athenaeum'е выйшла кніжная версія гэтай працы, падрыхтаванай у Інстытуце гісторыі Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі гісторыкам Валерыем Мянжынскім і лінгвістам Уладзімірам Свяжынскім. Электронную версію кнігі Метрыкі падрыхтаваў Алесь Жынкін. Выхад з друку Кнігі № 28 Метрыкі ВКЛ аднавіў беларускую археаграфічную традыцыю публікацыі гэтага ўнікальнага корпусу крыніцаў. Названая кніга таксама ёсць першай беларускай публікацыяй ў рамках міжнароднага праекту па даследванні і выданні Метрыкі ВКЛ. А выхад у свет кампакт-дыска з электроннай версіяй Кнігі № 28 распачынае новы міжнародны праект па стварэнню Электроннага архіву Метрыкі ВКЛ.

Пасля таго, як у 1978 г. быў сфармуляваны міжнародны праект па даследванні і выданні Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага, а ў 1980 г. падпісаны рабочы план выдання Метрыкі, выйшла 12 кнігаў у Літве, 3 – у Польшчы, па адной – ва Украіне і ў Беларусі. Пароблены немалы аб'ём працы, але наперадзе яшчэ непараўнаўча больш. Уласна фонд № 389 пад назваю "Літоўская Метрыка" Расійскага Дзяржаўнага Архіву Старажытных Актаў у Маскве ўтрымлівае 662 кнігі, а трэба дадаць яшчэ іншыя (спадарожныя) матэрыялы Канцылярыі вялікага князя літоўскага, якія так ці інакш тычацца Метрыкі ВКЛ. Гэтыя матэрыялы знаходзяцца ў архівах ды сховішчах Польшчы, Расіі, Літвы, Украіны.

Яшчэ не ўведзеныя ў навуковы ўжытак усе кнігі Метрыкі ВКЛ, а ўжо працуюць механізмы самаабмежавання. Наклады многіх апублікаваных кнігаў Метрыкі ВКЛ зусім не дастатковыя (часам 500 асобнікаў), а камунікацыі ўскладнёныя, так што нават метрыканты розных краінаў не маюць магчымасці мець у сябе ўсе гэтыя выданні ці нават мець да іх доступ. Не цалкам забяспечаныя выданнямі Метрыкі ВКЛ і Нацыянальныя, навуковыя і ўніверсітэцкія бібліятэкі краінаў Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Між тым Метрыка ВКЛ застаецца ўнікальным корпусам крыніцаў па гісторыі ўсяго нашага рэгіёну Еўропы. У Метрыку на працягу XV-XVIII ст. уносіліся копіі ўсіх дакументаў, якія сыходзілі ад імя вялікага князя, Рады і соймаў ВКЛ. У параўнанні з Метрыкаю не існуе іншых збораў рукапісных тэкстаў, дзе б так поўна, падрабязна, дэталёвана ды рознабакова было адлюстраванае жыццё Вялікага Княства. Большасць гістарыяграфічных праблемаў ВКЛ можа быць вырашаная, калі часцей звяртацца да гэтага аўтэнтычнага твору – Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага. Апроч таго, Метрыка ВКЛ – найбагацейшы помнік старабеларускай мовы.

Паступова, з навуковым засваеннем корпусу матэрыялаў Метрыкі ВКЛ, будзе ўзрастаць і попыт на інфармацыю з Метрыкі, якую змогуць больш шырока выкарыстоўваць гісторыкі, выкладчыкі, краязнаўцы... Такім чынам, праблемы з доступам да кніжных версіяў Метрыкі будуць толькі нарастаць. Трэба яшчэ зразумець, што кошты на паліграфію з цягам часу таксама будуць толькі надвышацца, бо друк патрабуе паперу, а гэта вычарпальныя рэсурсы – плошча лясоў на планеце няўхільна скарачаецца (варта задумацца і пра экалогію). У гэтай сітуацыі верагодным развязаннем інфармацыйнага канфлікту паміж навуковым засваеннем матэрыялаў і іхняй даступнасцю можа стаць стварэнне Электроннага архіву Метрыкі ВКЛ. Як першы крок ля пачатку такога маштабнага праекту трэба разумець наш кампакт-дыск.

Цяпер усе кнігі рыхтуюцца ў электроннай версіі. Кніжныя наклады рана ці позна разыходзяцца, а кампутарныя макеты кніжак звычайна знішчаюць. Гэтак рабіць з пункту гледжання ўкладзенай у макеты працы нерацыянальна. Усе кнігі Метрыкі ВКЛ трэба выпускаць на кампакт-дысках, тым больш што на адным кампакце можна размясціць да пяці такіх кнігаў. З выпускам кампакта з тэкстам Кнігі Метрыкі № 28 мы крыху забягаем наперад, але спрабуем паказаць новыя магчымасці ў публікацыі гістарычных крыніцаў.

Тут варта прыгадаць маштабы кампутарызацыі свету і нават такой небагатай краіны як Беларусь. Вы можаце параўнаць, хто з вашых знаёмых меў кампутары два гады таму і дзе яны стаялі ў розных установаў, а пра тое, што будзе праз пяць год, я нават не рызыкую прадказаць. Праз нейкі час кампутары стануць рэальнай альтэрнатываю кніжным выданням у такіх галінах як даведнікі, энцыклапедыі, гістарычныя крыніцы. Хоць зусім не варта скідваць з рахунку інэрцыю гісторыкаў, найперш, беларускіх. Для большасці з гісторыкаў публікацыяй успрымаецца менавіта кніжнае выданне. Яны не гатовыя яшчэ цалкам прыняць тое, што можна публікаваць свае працы ў электронным выглядзе – на кампакт-дысках і ў Інтэрнэце.

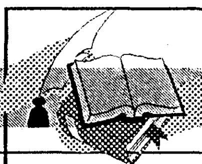
Размяшчэнне Метрыкі ў Інтэрнэце стане другім этапам стварэння Электроннага архіву Метрыкі ВКЛ. Вядзецца не пра акумуляцыю ў нейкім адным цэнтры ўсіх здабыткаў, а пра стварэнне сістэмы ўзаемазвязаных сайтаў (магчыма тых, якія ўжо існуюць) інстытуцыяў, якія стала працуюць над Метрыкаю ВКЛ – у Беларусі, Літве, Украіне, Польшчы. Гэтыя інстытуцыі маглі б змяшчаць на сваіх сайтах электронныя версіі выданняў ды падаваць звесткі пра праект усяго Электроннага архіву Метрыкі ВКЛ, а таксама рабіць спасылкі на адпаведныя іншыя сайты. На гэтых сайтах была б рэпрэзэнтаваная інфармацыя пра ўсю актуальную працу над Метрыкаю ВКЛ у розных краінах (бібліяграфія, інстытуцыі, даследчыкі, кантактная інфармацыя) а ў перспектыве і меўся б выхад на ўвесь масіў інфармацыі Электроннага архіву–на электронныя версіі апублікаваных кнігаў Метрыкі ВКЛ.

19 кастрычніка 2000 года адбылася прэзэнтацыя кампакт-дыска Кнігі Метрыкі ВКЛ № 28 ва Украіне – гэтак было зроблена наўмысна, каб прыцягнуць увагу да ідэі Электроннага архіву метрыкантаў з іншых краінаў. Таксама пачаліся перамовы з літоўскімі калегамі, якія вельмі зацікаўлена адрэагавалі на магчымасць выпуску электронных версіяў кніг Метрыкі – Літва з'яўляецца лідэрам у публікацыі Метрыкі ВКЛ, але ўжо і там пачынаюць адчуваць фінансавыя праблемы, бо практычна немагчыма апублікаваць у выглядзе кнігаў увесь масіў Метрыкі.

Пакуль што найбольш інэртна ідэя Электроннага архіву была сустрэта ў Беларусі. Тут ёсць пэўны парадокс, бо першы кампакт-дыск Метрыкі выходзіць менавіта ў гэтай краіне. Але Athenaeum збірацца і надалей папулярызаваць гэтую ідэю сярод беларускіх гісторыкаў.

Усе мы яшчэ станем сведкамі цікавых падзеяў у справе стварэння Электроннага архіву Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага.

Алег Дзярновіч,
Athenaeum.

Вернісажы

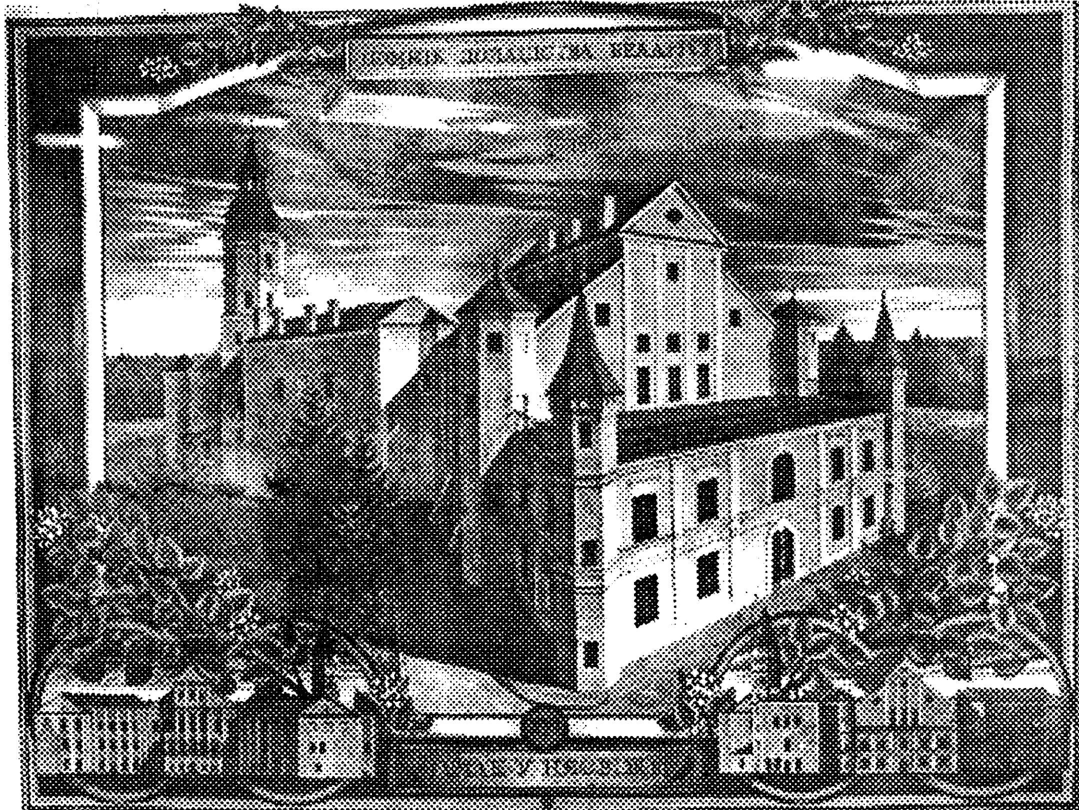
У сталічным Палацы Мастацтваў адна за другою адкрыліся тры персанальныя выставы: графіка Уладзіміра Басалыгі, жывапісца Івана Рэя і скульптара Алеся Шатэрніка. Гэтых творцаў, якія працуюць у розных відах выяўленчага мастацтва, яднае шчырая любоў да свае Бацькаўшчыны.

Уладзімір Басалыга не мае аніякіх званняў. Але тое не замінае яму быць знаным мастаком не толькі ў творчым асяродку. Ягонае імя вядомае ўсім, каго хоць трошкі цікавіць беларускае мастацтва, і гэта самая вялікая ўзнагарода для мастака. Спадар Уладзімір працуе ў галіне графікі цягам 37 гадоў свайго творчага шляху. З любасцю аздабляе ён кніжкі для маленькіх, сэрцам стварае складаныя літаграфіі. На выставе – творы з вядомых серый "Помнікі дойлідства Беларусі", "Мова наша родная", "Радзіма мая дарагая". У кожным графічным аркушы – часцінка любае краіны. Невыпадкова і выставу сваю мастак прысвяціў "Радзіме". Прамаўляючы на адкрыцці экспазіцыі ён дзякаваў лёсу, які наканаваў яму тут нарадзіцца. "Жыве Беларусь!" – гэтымі святымі для кожнага словамі з надзеяй на лепшую будучыню Радзімы скончыў свой выступ Мастак.

Іван Рэй прымеркаваў сваю выставу да 40-годдзя творчае дзейнасці. Гэты галенавіты жывапісец – бліскучы майстра пейзажу, сюжэтнай карціны, партрэта, а таксама манументальнага мастацтва. Мастак валодае талентам надзвычай тонка адчуваць прыгажосць роднай зямлі, стан прыроды ў розны час дня і поры году. Экспазіцыя адкрываецца вядомым партрэтам Цёткі, далей ідзе серыя карцін, прысвечаная ваеннай тэматыцы. Бальшыню ж выставы складаюць нацюрморты і пейзажы, напісаныя з натуры.

Алесь Шатэрнік – выдатны скульптар, але апошнім часам ён усё часцей заяўляе пра сябе, як пра творцу неардынарнага, які валодае не толькі разцом, але і пэндзлем, і словам. На ягонай выставе акрамя станковай скульптуры і пластыкі малых формаў можна пабачыць жывапісныя краявіды і літаратурныя экспромты. Да апошняга варта аднесці і мастакоўскую канцэпцыю Алеся Шатэрніка: "Жывапіс – гэта дзвюхмерная прастора, скульптура – трохмерная. Паэтычнае слова выходзіць па-за межы гэтае прасторы і набліжаецца да чацвёртага вымярэння – Боскага слова." Усе гэтыя тры музы моцна трымаюць яго ў сваім палоне. Такое падуладна толькі Творцу ад Бога, чалавеку, апантанаму мастацтвам, якім і ёсць Майстра Алесь Шатэрнік.

Ірына Ляксеева.

Нясвіжскі замак. Работа Уладзіміра Басалыгі. ***Фота А. Дзідзевіча БелТА.***

Шкляныя скарбы

Рэспубліканская выстава мастацкага шкла "Шкляныя скарбы" адкрылася ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, які знаходзіцца ў Траецкім прадмесці. Тут прадстаўлены вырабы беларускіх шкладуваў і мастакоў розных часоў і эпох. Экспазіцыя складаецца з калекцый 11 беларускіх музеяў, што дазволіла найбольш поўна адлюстраваць гісторыю айчыннага шкларобства, вытанчанасць шкла, яго прыгажосць, унікальнасць і ў той жа час шырокае бытавое прымяненне.

На здымку: экспанаты са шкла XVIII стагоддзя з розных музеяў Беларусі.

Фота Аляксандра Дзідзевіч, БелТА.

Памяці Галіны Родзька-Русак

Памерла Галіна Родзька-Русак – у чацвер 14 верасня, 2000. У суботу 16 верасня яе, на беларускім могільніку імя Жыровіцкай Божай Маці ў Нью Джэрсі, пахавалі. І пажыць яшчэ-ж магла. Толькі нядаўна пайшла на пэнсію. У ліпені на юбілейнай бяседзе вітала Антона Шукелойця з 85-мі ўгодкамі. Як крыўдна, што за не цэлыя два месяцы самой трэба было без пары легчы ў магілу. 4 травеня споўнілася ёй 72 гады дзейнага, творчага, карыснага для беларускага грамадства ды для людства жыцця. Так, не ведаем ні дня, ні гадзіны...

Пазнала я Галіну Родзьку ў другой палове 40-х гадоў у Марбургу, Нямеччыне, дзе яна студыявала гуманістыку. У нашай беларускай студэнцкай грамадзе ў Марбургу мы называлі Галіну "наймалодшай нашай сябровачкай", бо ўсе мы, прыкладам Барыс і Люда Рагулі, Валодзя Набагез, Язэп Сажыч, Язэп Арцюх, Оля Пазьняк (-Сяднёва), ды я, былі за яе старэйшыя.

Да Галіны Родзькі ў Марбург часта наведваўся з далёкага Мюнхену тамтэйшы студэнт Васіль Русак.

Эміграцыя з Нямеччыны раскінула нас па свеце. Галіна Родзька пасля Русак з бацькамі і сваёй сям'ёй апынулася ў беларускай калоніі Сомерсет, што ў Нью-Джэрсі, ЗША. Мяне лёс занёс у Канаду. Недзе ўлетку 1969 году давялося мне з мужам адведаць Русакоў – Васіля і Галіну – ды бацькоў Галіны у Сомерсеце, Нью-Джэрсі, ЗША.

У мяне з Галінай было шмат гутарак тым болей, што яна цяпер стала займацца выяўленчым мастацтвам, ужо мела шмат намаляваных абразоў. З задавальненнем разглядаючы іх, у маёй галаве крышталізаваліся планы... Нядаўна, у лютым 1969 году, Згуртаванне Беларускіх Жанчын Канады, якога я тады была старшынёй, ладзіла надта ўдалы "вечар" паэзіі – сустрэчу з беларускай паэткай Наталляй Арсенневай. Вось жа заахвочаная поспехам-удачай я стала думаць аб зарганізаванні сустрэчы беларускага грамадства Канады з беларускай мастачкай Галінай Русак з ЗША. Вось жа з гэтай ідэяй я падзялілася з Галінай і кажу ёй: Мы зробім у Таронта выставу вашых абразоў! Галіне такая ідэя падабалася. Якраз падыйшла да нас спадарыня Родзька і Галіна з энтузіязмам ёй кажа: "Мама, яны ў Канадзе хочуць зрабіць маю выставу!" Мама, прыняла вестку з меншым энтузіязмам, бо напэўна падумала, што гэта толькі гутаркі.

Дагаварыліся, што выстава абразоў з імпрэзай адбудзецца 9 лістапада, 1969 году ў Беларускім Рэлігійна-Грамадскім Цэнтры ў Таронта. На гэтую дату едуць у Таронта самаходам, наладаваным 40-ма абразамі, Галіна і Васіль Русакі. На амерыканска-канадыйскай мяжы іх не хочуць пускаць у Канаду, бо не маюць адпаведных дакументаў на перавоз 40-ка мастацкіх абразоў за мяжу. Васіль расказвае: "Я ім тлумачу, што беларуская арганізацыя запрасіла мастачку зрабіць ім выставу і з гэтай мэтай мы едзем у Таронта, паказваю ім Ваш ліст...". Бяда толькі, што запросіны-ліст пісаны па-беларуску. "На шчасце – кажа Васіль, - яны бачаць, што ліст напісаны на бланку "Doctor of Dental Surqery" і прафесыйнай асобе паверылі ды пусцілі падарожнікаў з абразамі ў Канаду.

На выставу і сустрэчу з беларускай мастачкай з ЗША ізноў з'ехаліся беларусы Канады ў БРГЦ у Таронта. Зала яго выглядала як святыня. Са сцен глядзелі на наведвальнікаў і ўздзейнічалі на іх сваімі колерамі і мастацтвам абразы. Імпрэзу адкрыла Старшыня ЗБЖК, прадставіла мастачку Галіну Русак і дала ёй слова для дакладу на тэму: "Мастак і асяроддзе". Пасля цікавага дакладу ўзнікла жывая дыскусія. Здавалася, кожны карыстаў з нагоды, каб выказаць свае погляды на выяўленчае мастацтва, сваю крытыку на абстрактнае беспрадметнае мастацтва, выразіць захапленне творамі, якія ён-яна разумее, якія яму падабаюцца, якія даюць людзям задавальненне і карысць: ўмацоўваюць патрыятызм, ці веру ў Бога... (У кнізе "Жыцьцё Вінцэнта Жук-Грышкевіча" на бачыне 497 ёсць на фатагтафіі з імпрэзы, з выявай светлай памяці Галіны Родзька-Русак).

Імпрэза была пад кожным поглядам цікавай і стымулявальнай. Удзельнікі разглядалі абразы і усе чуліся задаволены. Ды нічога добрага доўга не трывае. Выстава абразоў разам з мастачкай Галінай і Васілём Русакамі мусіла пакінуць Канаду.

І светлай памяці Галіна Русак пасля казала мне: "Вы маеце лёгкую руку. Зрабілі добры пачатак маім выставам". І сапраўды, пасля першай выставы абразоў Галіны Русак у Таронта адна за адной пайшлі ейныя персанальныя выставы на Rodqers University, New Jersey, u Soho 20, New York, ды ў 92-м годзе ў Беларусі. Працы Галіны Русак былі экспанаваныя на кожнай беларускай выставе выяўленчага мастацтва, якія ладзіў Беларускі інстытут Навукі і Мастацтва ў Нью-Ёрку, Нью-Джэрсі, ЗША, ды на сустрэчах БПА ізноў у Таронта, ды ЗША. Галіна Русак тварыла шмат. Арганізавала яна таксама агульна-беларускія і персанальныя выставы.

Апрача малявання Галіна Русак працавала, як прафесар, у бібліятэцы мастацтва Родгэрс універсітэце, у ЗША.

Са смерцю Галіны Русак беларускае грамадства страціла дзейную, творчую патры сябру БЗА, БІНіМ, сябру Прэзідыюму Рады БНР, прафесара універсітэту, мастака – грамадскага, навуковага і палітычнага дзеяча.

Паважаны і Дарагі Сябра, спадар Васіль Русак, Вашыя Дзеці і Унукі прыміце ад нас – беларускага грамадства Канады – шчырыя спачуванні і шкадаванні. Вашая балючая страта ёсць не толькі Вашай, а таксама і нашай.

А ў горы Вашым хай пацяшае і памагае Вам Бог.

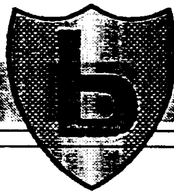
Вечны супакой і вечная Табе, Галіна Родзька-Русак, памяць!

Раіса Жук-Грышкевіч,
Старшыня.
Таронта, Бэры, Канада.

Дзіцячы фальклорны ансамбль "Вашчылкі" Крычаўскай музычнай школы створана 10 гадоў назад. Ім кіруе Галіна Батвінік. Нядаўна юныя фалькларысты ўдзельнічалі ў фальклорным фестывалі, які праходзіў у Італіі. Іх выступленні мелі вялікі поспех у гледачоў.

На здымку ансамбль "Вашчылкі". **Фота Валерыя Бысава, БЕЛТА.**

№ 43 (480) 1 ЛІСТАПАДА 2000 г.

П. Русаў

Гістарычная тапаніміка Заводскага раёна Менска

Даклады на канферэнцыі "Беларуская тапаніміка. Гісторыя і сучаснасць." 14 кастрычніка 2000 года

У студзені бягучага года пачала працу геральдыка-тапанімічная камісія пры ТБМ імя Ф.Скарыны. яна паставіла перад сабой задачу адраджэння гербоўніка нашых паселішчаў і вяртання першасных назоваў мікратапаніі. За два мінулых стагоддзі адбывалася шмат жахлівых зменаў у гэтых кірунках. Знішчэнне нацыянальных каштоўнасцяў прывяло да змяншэння самасвядомасці народа. Гэты працэс нівялюе нацыянальныя карані і вядзе да страты дзяржаўнасці. Таму адзначаная камісія ўзяла на сябе сапраўдны абавязак, мэта якога – адраджэнне гістарычнага мінулага краіны і вяртанне да яго вытокаў у нацыянальным аспекце. "Адраджэнне і вяртанне", так можна было бы назваць імкненне аднадумцаў. У гэтым артыкуле аўтар робіць спробу ўдакладніць месцазнаходжанне некаторых тапонімаў, гідронімаў і частку сярэдневяковай мяжы гарадскіх грунтоў, што дазволіць у далейшым вярнуць старыя назвы на сучасныя карты Менска.

У дакуменце. датаваным 1557 г., захавалася апісанне акаляючай тагачасны Менск тэрыторыі, якой менчукі карысталіся спрадвеку для мэтаў сваёй гаспадаркі. У тыя часы для межавання тэрыторыі выкарыстоўваліся геаграфічныя адметнасці, якія не змяняліся на працягу многіх стагоддзяў. У асноўным гэта былі рэчкі, азёры, балоты ці асобны рэльеф мясцовасці. З цягам часу паступова адбываліся змены ў іх назве.

Сярод шэрагу гідронімаў, што з'яўляліся мяжой Менскіх грунтоў, узгадваецца рэчка Слоўць, якая знаходзілася ва ўсходняй частцы гаспадарскіх грунтоў. На сучасных картах на ўсход ад горад зафіксавана рэчка Слоўсць, якую можна было б атаясамліваць з сярэднявяковай рэчкай Слоўць з-за блізкай сугучнасці слоў. Але падрабязнае вывучэнне сярэднявяковага тэксту і супастаўленне яго з картамі XIX-XX стст. поўнасцю адкідвае гэтае меркаванне.

Згодна з сярэдневяковым дакументам, усходняя мяжа праходзіла праз выток і вусце рэчкі Слепні, рэчышча якой поўнасцю ўваходзіла ў абшары Менскіх грунтоў і таму ў сярэдневяковым тэксце яна фіксуецца толькі вытокам і вусцем як геаграфічным арыенцірам ў прасторы. Далей указваюцца тапонімы "Колодзішча", "Чурылаўскае", балота "Азярышча" і дарога "Гарадзішчанская". Выток Слепні і адзначаныя тапонімы даюць магчымасць арыентоўкі магчымага месца вытоку Слоўці, якое, згодна картаў, мясцілася каля вытоку Сляпянскага. Абодва вытокі знаходзяцца каля сучаснай кальцовай дарогі мікрараёна Уручча і пасёлка Слепня. Дакумент сведчыць, што Слоўць працякала праз селішчы "Трэсценецкія", мясцовасць "вілы" і далей ўпадала ў рэчку Свіслач. Там жа падкрэсліваецца, што людзі з селішчаў "Трэсценецкіх" былі перасалены на грунты каля рэчкі Егніцы. З дапамогай словаў "селішча" у дакуменце абазначаецца былое паселішча. У сучаснай беларускай мове селішчамі таксама называюцца мясціны, дзе раней былі вёскі, паселішчы. Словам "вілы" на Беларусі абазначалася вузкая палоска зямлі, што знаходзілася паміж рэчкамі пры ўпадзенні адной у другую. Назва сярэдневяковай рэчкі Егніца супадае з назвай сучаснай вёскі Ельніца. Карэнныя жыхары Ельніцы і зараз вымаўляюць назву сваёй вёскі як "Ехгніца", што найбольш адпавядае сярэдневяковай. Безумоўна, што вёска Ехгніца (сучасная Ельніца) атрымала назву ад гідроніма Егніца. На сучасных картах вёска Ельніца месціцца абапал ручая, які ўпадае ў Свіслач непадалёку ад штучнай сажалкі каля спарткомплексу. Гэты ручай яшчэ нядаўна пачынаўся ад двух' невялічкіх сажалак, якія знаходзіліся паміж Ельніцай і мікраёнам Шабаны. Ад іх на поўнач, да вёскі Трасцянец, і па сённяшні дзень прасочваецца рэчышча ручая. На картах 30-х гадоў XX ст. рэчышча гэтага ручая зафіксавана назвай Трасцянка. Яна пачыналася ад катлавіны пасярод вёскі Вялікае Сціклева і цягнулася праз Вялікі і Малы Трасцянец. Магчыма, што на беразі гэтай рачулкі і былі прымусова перасалены (аб прычынах перасялення будзе сказана ніжэй) ў сярэднявечны жыхары з паселішчаў Трасцянецкіх, што былі на Слоўці. Безумоўна, што рачулка, якая абазначана на картах 30-х гадоў як Трасцянка, атрымала назву ад новых паселішчаў, што былі перасалены з рэчышча Слоўці на берагі рэчкі, якую ў сярэднявечны называлі Егніца. Гэтае новае паселішча наследавала назву ад паселішчаў "Трэсценецкіх".

З якіх жа мясцін рэчкі Слоўці былі ссялены жыхары паселішч Трасцянецкіх? Адказ на гэтае пытанне дазволіць удакладніць месцазнаходжанне рэчкі Слоўць.

Радкі дакумента паведамляюць, што рэчышча Слоўці пачынаецца ад мясцін каля вытока Слепні і цягнецца далей да селішча "Трэсценецкага", а ў Свіслач Слоўць упадае каля рэчкі Егніцы. Гэты кірунак супадае з мерыдыяльным напрамкам. Па нашаму меркаванню, рэчышча Слоўці той жа самы ручай, што яшчэ нядаўна працякаў праз усходнюю частку Заводскага раёна сучаснага Менска ў межах кальцавой дарогі. На картах другой паловы XX ст. пачатак гэтага ручая фіксуецца непадалёку ад раёна Сляпянкі паза кальцавой дарогай. Далей ручай праходзіць праз Дражню (у 50-х гадах ручай быў візуальна відны), накіроўваецца на поўдзень і перасякае Магілёўскую шашу (зараз Партызанскі праспект) паміж вуліцамі Енісейская і Ангарская. Далей ён упадаў у Свіслач. Зараз яго рэчышча амаль на ўсім працягу засыпана, але яшчэ ў 50-х гадах, пачынаючы ад Дражні, дзе-нідзе прасочвалася невялічкая лагчынка. Да самой Магілёўскай шашы і далей да вусця раскінулася вялікай затарфаваная, балоцістая прастора. Магчыма, што тут, сярод мора зараснікаў і трыснягу, які звычайна расце на балотах і тарфяніках, і сяліліся ў сярэднявечны людзі. У дакуменце ўжываецца множны лік – "селішчы Трэсценецкія". Людзі сяліліся каля балоцістай прасторы на сухіх мясцінах, не кучна, а па вузкай палосці зямлі, якая называлася "вілы" і цягнулася ўздоўж рэчышча Слоўці. На картах 30-х і 50-х гадоў забалочанай і затарфаванай прасторы была ад 0,2 км у сярэднім цячэнні і да 0,5 км – у ніжнім. У пасляваенны час каля вусця гэтай рачулкі дабывалі торф, што дакладна абазначана на картах. Безумоўна, што і ў сярэдневечны па ўсяму рэчышчу Слоўці рос трыснёг. Таму паселішча на Слоўці і называліся "Трэсценецкія". Новыя паселішчы перасяленцаў на рачулцы Егніца захавалі старую назву паселішчаў "Трэсценецкіх". Жыхары гэтых паселішчаў былі адселены з рэчышча Слоўці на ўсход, магчыма, для таго каб іх грунты былі аднесены далей ад гарадскіх і не ўваходзілі ў іх тэрыторыю. Сярэдневяковы дакумент удакладняе, што "униз Словти граница делит местская зъ кгрунтами Тресценецкими". Да таго ж, "Тресценецкое селцо господарское отдано на монастыр Узнесенский Менский", чым падкрэслівалася ўладанне манастырскае, а не гараджан.

Безумоўна, ў сярэдневяковым дакуменце ішла гаворка аб рэчышчы намі акрэсленым, а не аб сучасным рэчышчы Слоўсці, што пралягае далей на ўсход ад адзначаных мясцін. Пацвярджае гэтую думку і супастаўленне па сучаснай карце ўзаемнага месцазнаходжання паселішчаў і адзначаных гідронімаў. Рэчышча Слоўці знаходзіцца на адлегласці 4 км на захад ад сучаснага паселішча Трасцянец і 6 км ад вёскі Ельніцы, а рэчышча Слоўсці – 10 км на ўсход ад Трасцянца і 6 км – ад Ельніцы. На ўсход ад рэчкі Слоўсці паселішчаў з назвай Трасцянец не існуе. Каб жыхары паселішчаў "Трэсценецкіх" былі перасалены з рэчышча Слоўці на захад, то яны б апынуліся сярод грунтоў менскіх. Мэтай жа іх перасялення было аддзяленне грунтоў сялянскіх ад гарадскіх рэчышчам рэчкі Слоўці. Дакумент удакладняе, што мяжа па Свіслачы ідзе ўверх яе плыні ад вусця Слоўці да вусця Слепні. Каб размова ішла аб рэчцы Слоўсці, то паміж яе вусцем ўверх па рэчышчу Свіслачы і вусцем Слепні была б зафіксавана і вусце Егніцы.

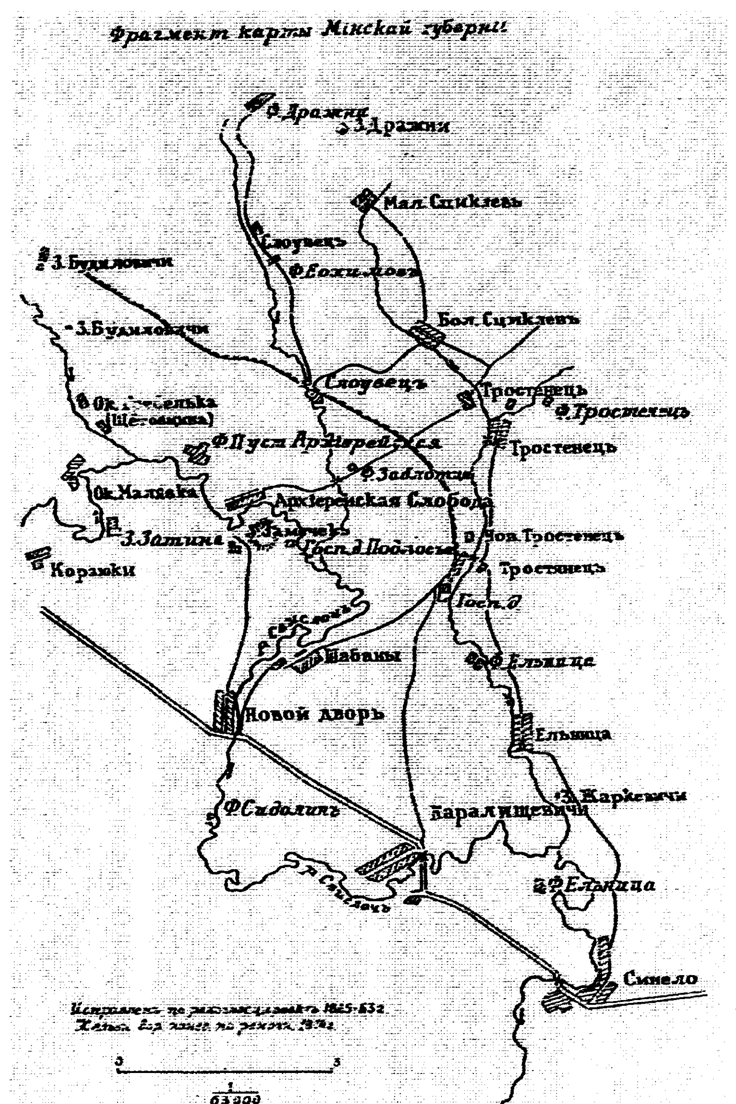
Магчыма з-за таго, што назва рэчкі Слоўць у тыя часы была падобна да назвы другой рэчкі Слоўсць, таму так падрабязна ў сярэдневяковым дакуменце апісваецца рэчышча Слоўці, каб не было блытаніны пры магчымым пашкоджанні альбо спецыяльнай падробцы дакументу.

Нашае меркаванне адносна месцазнаходжання рэчкі Слоўці пацвердзілася картай Менскай і Віленскай губерняў, складзенай у дарэвалюцыйны час па рэкагнасцыроўках 1865 – 1868 г.г. Вёска Ельніца, фальварак Ельніца, некалькі паселішчаў з аднолькавымі назвамі: дзве вёскі Тросценецъ, два фальваркі Тросценецъ, дзве вёскі Тросцянецъ і Новы Тросцянецъ, Большой Сциклевъ и Малый Сциклевъ размяшчаліся ў межах рэчышча безыменнай рачулкі, што пачыналася каля Малога Сціклева і ўпадала ў Свіслач ніжэй вёскі Ельніца. Гэтая рачулка і ёсць сярэдневечная Егніца. На карце 30-х гадоў яна абазначана як Трасцянка. Магчыма, да гэтага часу сярэдневяковая назва рэчкі Егніце не захавалася. На захад ад гэтай рачулкі зафіксавана безыменная рачулка, што пачынаецца ад вёскі Дражня і цячэ каля паселішча Слоувецъ, далей каля фальварка Еохимовъ, другога паселішча Слоувецъ, фальварка Заблотце і, нарэшце, упадае ў Свіслач насупраць "господского двора Подлосье" і засценка Замечекъ. Дзве вёскі з назвай Слоувецъ і засведчылі паходжанне гэтых тапонімаў ад назвы рэчкі Слоўць згаданай у сярэдневяковым дакуменце. Фанетычна тапонім Слоувецъ бліжэйшы па гучанню да сярэднявяковага гідроніма Слоўць, чым Слоўсць. Мяркуем, што абодва гідронімы – Слоўць і Слоўсць паходзяць ад агульнага, найбольш старажытнага кораня. У познім сярэдневечны жыхары абедзве назвы адрозівалі. і таму так падрабязна апісвалася рэчышча Слоўці, каб пазбегнуць памылкі альбо падробкі дакумента ў далейшым. Назва фальварка Заблотце адпавядае асяродзю, на якім ён знаходзіўся – за балотцам. Безумоўна. што ў той час рэчышча Слоўці было таксама даволі забалочанае і парослае трысьнягом. Фальварак знаходзіўся на левым беразе рэчкі Слоўць каля ўзвышша і, магчыма, размяшчаўся на "вілах" таксама як і папярэднія да яго паселішчы Трасцянецкія, што былі перасалены на рэчку Егніцу. Праз вёску Слоувецъ, што знаходзілася у ніжнім цячэнні рэчкі, у XIX ст. праходзіла дарога з Менска ў бок вёсак Тростенецъ, Новы Тростенец і фальварак Тростянец. Гэтая дарога – папярэдніца сучаснага Партызанскага праспекта. Пад час будаўніцтва станцыі метро "Магілёўская", аўтар зафіксаваў 1,5-2 м. напластаванні торфу на глыбіні 4-5 м ад дзённай паверхні там, дзе лінія метро, што ішла пад Партызанскім праспектам, перасякала рэчышча Слоўці. Яе рэчышча, пачынаючы ад гэтага праспекта і да самога вусця зварочвае на ўсход. На ўсёй гэтай прасторы мясцілася забалочаная нізіна, таксама адмечаная на картах 50-60 г.г. XX ст. з адметкамі тарфяных распрацовак. І па сённяшні час гэтая прастора, паміж заводам колавых цягачоў і прамзонай Шабаны, застаецца затарфаванай і затопленай вадою.

Такім чынам, частка ўсходняй мяжы Менскіх гаспадарскіх грунтоў, што ў ХУІ ст. праходзіла па Слоўці, сёння знаходзіцца ў межах сучаснага Менска. Рэчышча Слоўці пачыналася ад вытоку Сляпянкі, каля сучаснага раёна Сляпянка, працякала праз Дражню і ўпадала ў Свіслач у месцы перасячэння кальцавой дарогі і рэчкі Свіслачы.

Апублікаваны фрагмент карты Менскай губерні захаваў ранейшыя паселішчы, што мясціліся ў той час па-за межамі горада. З цягам часу горад рос і яны арганічна ўвайшлі ў частку яго тэрыторыі. Прасочым па карце гэтыя змены. Пачнем рухацца па рэчцы Сляпянка. Два засценкі Будзілавічы адпавядаюць вёсцы Будзілава, што існавала яшчэ упачатку 60-х гадоў нашага стагоддзя і была знесена. Сёння тут знаходзіцца плошча Ванеева. Назва Будзілавічы больш адпавядае беларускаму вымаўленню, чым назва Будзілава скажонае ў пасляваенны час. Каля вусця Сляпянкі існаваў акалотак Грабелька і паселішча Шчэтоўшчына. На другім беразе знаходзіўся акалотак Маляўка. Насупраць апошняга, праз Свіслач, былі засценак Зацяна і паселішча Карзюкі, тыя, што засталіся яшчэ як уласныя сядзібы каля вуліцы Галадзеда ў Чыжоўцы. Рушым далей уніз па Свіслачы. З левага боку мясціўся фальварак Пуст Архіерэйскі, цяперашняя тэрыторыя аўтамабільнага завода. Трохі ніжэй Архіерэйская слабада насупраць якой, па правым беразе Свіслачы быў засценак Замэчак. Сёння тут знаходзіцца вучэльня цывільнай авіяцыі.

Галоўным пытаннем сучаснай гістарыяграфіі з'яўляецца ўзнаўленне нашай гісторыі пасродкам вяртання мінулых назваў у асяродак вуліц і мікрараёнаў сталіцы Беларусі. Таму як ніколі актыўна павінна ісці праца па рэканструкцыі старажытных тапонімаў і гідронімаў, што паступова зніклі з нашай сучаснай картаграфіі.

У кіпцюрах у мафіі альбо споведзь вязьня докшыцкай "гасцёўні"

Мудрая народная прымаўка мовіць: "Ад турмы і торбы не заракайся". Сапраўды так.

З нічога, з ніякага за апошнія якія 2-3 гады мяне двойчы арыштоўвалі і незаконна кідалі ў камеры Докшыцкага РАУС, дзе мяне хацелі запалохаць, зламаць, але ім гэтага не ўдалося...

"Засцянковая хатка" у Вашунаве для мясцовай докшыцкай мафіі ўкупе з мянтамі з'яўляецца скулай, бо там на базе гістарычна-этнаграфічнага музея заўсёды праводзіліся цікавыя культурна – асветныя мерапрыемствы для людзей усяго наваколля, сюды прыязджалі з Вільні мастацкія калектывы. Тут гучалі беларускія, польскія, літоўскія, украінскія, расейскія песні, заўсёды гучала музыка, прыязджаў ксёндз і вялася малітва на роднай мове... Мясцовая дзятва заўсёды чакала гасцей з Вільні, якія прывозілі ім розныя падарункі – слодычы, кніжкі на роднай мове, абутак, адзенне і г.д. Гэта быў моцны асяродак беларушчыны і ён непакоіў мафію, манкрутаў і розных чыноўнікаў раёна. Тут, побач з "Засцянковай хаткай", яны звілі ў так званай калгаснай пчалярні сваё "асінае гняздо". Праклалі асфальт, каб свае бэбахі не трэсці ў час паездак сюды, завялі пасеку пчолаў, парнік заклалі пад свежую гароднiну... Зрабілі адмысловы рамонт памяшкання і ўсё тут завірыла. Кіраваў тут спачатку старшыня мясцовага калгаса "Чырвоны сцяг" Лаўцэвіч, а потым спадчыну гэтую пераняў Гірын Часлаў Пятровіч, таксама старшыня калгаса. Апекуном быў Старшыня Докшыцкага райвыканкама і Савету – Падрэз (таксама калісці быў старшынём калгаса "Чырвоны сцяг". Вось на працягу многіх год тут і пачаліся праводзіцца розныя забавы, пікнікі і г.д. На легкавушках, на аўтобусах зачасцілі "прыкарытнікі" на дармаўшчыну. Тут каго толькі не было: з міліцыі, з пракуратуры, суду, з райвыканкаму... нават прыязджалі людзі на легкавушках з менскімі нумарамі, не гаворачы ўжо аб тым, што тут былі і "ветэраны-камісары" з Крыму. А чаму б не пап'янстваваць на дармаўшчыну у ціхім, прыгожым мейсцы: вакол лес, грыбы, ягады, вадаём, рыба, мёд, мяса з калгаснага свінакомплексу... Усё часцей і часцей сталі раздавацца жаночыя галасы.

Праўда, падчас п'янак здараліся і перапалкі, бойкі і г.д. Тут загінуў былы дырэктар Заборцаўскай школы Буйноў, якога мафія "спісала", як ахвяру Чарнобыля.

Загінулі (прапалі) і пчолы, бо гэтыя "трутні" паелі пад час сваіх п'янак мёд. Захірэў і парнік з агуркамі, бо бз мёду яны гэтак не карысталіся попытам. Пачаўся нейкі крызіс. Розныя няўдачы былі ў мафіёзі і выклікалі разлад. Чыноўнікі з Докшыц вымушаны былі зняць з пасады старшыні калгаса Лаўцэвіча.

І вось новы старшыня Гірын Ч. П. (да гэтага ён быў галоўны аграном) пачаў рэанімацыю сваёй "рэзідэнцыі" у Вашунаве. Зноў зачасцілі патрэбныя людзі ў Вашунава.

Потым ён скажа наступнае: "Органы у меня все схвачены крепко, так что бесполезные все твои действия. Всё равно все они будут на моей стороне".

Апроч арганізацыі п'янак Гірын Ч. П. завозіў калгаснае збожжа, мяса сюды і раздаваў сваім "патрэбным" кліентам. Стварыў сабе імідж і поспеху ў гэтай справе дабіўся нямала.

У Вашунове людскога вока ён не баяўся, бо людзей там няшмат, і тыя маўчалі, як вады ў рот набраўшы. Вот толькі для Гірына Ч. перашкодай была "Засцянковая хатка", і ён вырашыў з ёю развітацца, пры гэтым меў ужо падтрымку з боку Докшыцкага РАУС, у прыватнасці ад палкоўніка Бальчэўскага.

Першы бандыцкі напад мафія зрабіла на "Засцянковаю хатку" вясной 1997 года. У ей удзельнічаў участковы Кучыц А., таксама упаўнаважаны грамадскай бяспекай з Докшыцкага РАУС ст. лейтэнат (прозвішча не ведаю) і шофер калгаснага аўтобуса. Тады яны сярод белага дня паламалі дзверы, арыштавалі мяне і кінулі ў камеру. Але суд быў адкладзены на пэўны час і мне ўдалося ад іх выблытацца, у чым тады дапамагла мне грамадскасць.

Мафія вырашыла ўзяць рэванш за сваю першую няўдачу.

Спачатку ішлі пагрозы, што адбяруць у мяне дакументы (візу, пашпарт) і знішчаць, а самога адвязуць на аўтамашыне да беларуска-літоўскай мяжы і выкінуць.

Я стаў асцярожнічаць і адзін нідзе не з'яўляцца, каб не трапіць ў кіпцюры мафіі. Але поўнасцю зрабіць гэта не ўдалося, хаця і кажуць, сцеражонага і Бог сцеражэ. Яны рыхтавалі правакацыю, захват, арышт і з дапамогай лжэсведак кінуць у турму, калі не на 2-3 гады, хаця і на 15 сутак. Іх падштурхоўвала да дзеянняў і тое, што я звярнуўся ў вышэйшыя органы, каб гэтую "пчалярню" аддалі пад бібліятэку ці капліцу, бо яна выкарыстоўваецца не па прызначэнню. Гэта ўсё іх даводзіла да шаленства.

І вось 28 верасня 1999 г. пад покрывам цемнаты Гірын Ч., Кучыц А., Васюковіч В. зрабілі бандыцкі напад на "Засцянковую хатку", учынілі расправу (самасуд), а потым завезлі ў Докшыцкі РАУС, склаўшы фальшывы пратакол, кінулі ў камеру, а назаўтра, г.зн. 29 верасня 1999 г. з дапамогай Старшыні Докшыцкага суда Аршынавай Т. незаконна пазбавілі мяне волі тэрмінам на 7 сутак. Так банда 4-х помсціла мне.

Я не буду падрабязна апісваць, як мяне арыштоўвалі, вялі, білі і судзілі. Ад гэтым ужо паведамлялася ў газетах "Рунь", "Наша слова" і "Народная воля".

Я толькі засяроджу ўвагу на маё знаходжанне ў докшыцкай "гасцёўні" (так называюць самі міліцыянты гэты турэмны засценак).

Дарэчы, РАУС, суд і пракуратура (будынкі) знаходзяцца ў Докшыцах на адным панадворку па вул. Гайдара. Усё пабудавана адмыслова.

Адразу ж пасля суда, вырак на 7 сутак, які зрабіла мне Аршынава Т. без права выпаду, мяне кінулі зноў у камеру. Ужо я там начаваў, а перад тым у мяне забралі грошы, дзягу і іншыя рэчы, якія былі ў кішэнях.

Я вязень гэтага докшыцкага турэмнага засценку. Ён размяшчаецца тут у будынку РАУС. Направа, ад дзяжурнага міліцыянта знаходзяцца дзверы. Гэта двайныя дзверы, яны замыкаюцца на 2 замкі, вонкавы замыкае сам дзяжурны, унутраны замыкае надзірацель, які праходжвае па калідоры ўздоўж турэмных камер і назірае праз вочкі ў дзвярах, што робіцца ў камерах. Гэта ён робіць перыядычна. На сцяне, што пасяродку калідора насупраць камер знаходзіцца ўнутраны тэлефон праз які ён звязваецца пры неабходнасці з дзяжурным ці інш. асобамі.

Камер уздоўж калідора ўсяго 5. Першая камера – гэта як бы прыёмная, часовая. Там нараў няма, а толькі лаўкі. Дзве іншыя (пад № 2 і № 3) – там маюцца з дошак нары, якія займаюць прыблізна 2/3 плошчы камеры. Гэтыя нары на вышыні калена. На іх змяшчаецца каб паспаць – чалавек шэсць. Падлога камеры таксама з дошак, г. зн. драўляная. Ёсць акно, яно жалезнае, з бляхі, дзе для вентыляцыі налічыў 20 адтулін. На гэтым акне знаходзяцца жалезныя краты. Усе сцены і столь – каменныя, а дзверы жалезныя. Вось такі каменны мяшок уяўляе сабой камера № 2, у якой я спачатку сядзеў з 6 другімі сукамернікамі, потым засталіся ўдвух, бо 5 хлопцаў з Докшыц перавялі ў камеру № 3, дзе было цяплей, там на акне не было адтуліны для вентыляцыі і не гуляў вецер-скразняк. Затым майго земляка Р. Война перавялі ў камеру № 3 і я застаўся адзін.

Паколькі ў мяне не было курткі (калі мяне арыштоўвалі, то не далі апранууца), то было вельмі холадна, асабліва пад раніцу і тады я, каб сагрэцца займаўся фізкультурнымі практыкаваннямі. Будучы ў адзіноце, я не траціў сілы духу і бадзёрасці. Спадзяваўся на лепшае: паколькі ў мяне быў абразок Маці Божай Фацімскай (яго пад час суду мне перадала сястра Ромця), то я даставаў яго з кішэні і маліўся. У гэты час я знайшоў агрызак алоўка ў шчыліне на вакне і пачаў рабіць нейкія запісы, вымяраючы пядзямі памеры акна, дзвярэй і г.д. Паколькі паперы не было, то выкарыстаў паперу бутэлькі ад вады. На гэтым лістку запісаў і малітву да маці-божай Фацімскай.

Вось словы гэтай малітвы: ***"Маці Божая з Фацімы. Дай нам добраю параду для мяне, Алеся і для Дзімы. Адхілі бяду і здраду, ад усёй маёй радзімы, ад усёй маёй Радзімы".***

Таксама алоўкам на сцяне імкнуўся напісаць лозунг: "Жыве Беларусь!", - але гэта не атрымалася, бо аловак хутка сціраўся, а выніку не было.

Гэта мяне натхняла і я не падаў духам. Забягаючы наперад, хачу сказаць, што, калі мяне выпусцілі з гэтых казематаў, і я вечарам ішоў праз вёску Свіркі, то сустрэў людзей, якія ішлі з малебнаў у гонар Маці Божай Фацімскай. Якраз у гэты дзень я адчуў, што вызваліла мяне з докшыцкай вязніцы Маці Божая Фацімская. Я ўвераваў у гэта, на ўсё жыццё і буду славіць цябе, Маці Божая Фацімская за маё вызваленне ад сілы шатана. Дарэчы, пры арышце маім, гэтыя бандыты (Гірын, Кучыц, Васюкевіч) тапталі сваімі бруднымі башмакамі абразок Маці Божай Фацімскай, які вісеў на дзвярах хаты, а потым яны мяне самога цягнулі па гэтых святынях.

Вернемся зноў у камеры докшыцкага турэмнага засцення. Наступныя камеры за № 4 і № 5 пуставалі. Тут былі нават "цюфякі". Гэтыя камеры прызначаліся для крымінальнікаў. Адгэтуль іх вывозілі ўжо ў Віцебскую турму.

Па калідоры гэтых пяці камер быў паварот калідора направа, дзе знаходзіліся складзік, умывальнік (без вады), уборная і побач "сталоўка", а трошкі далей невялікі кабінет, дзе праводзіліся допыты (без вокан). Пры неабходнасці сюды прывозілі арыштантаў і дапытвалі.

Ні крыкаў, ні стогнаў адтуль чуваць не будзе, бо сцены ўсё паглынаюць. У гэтым пакойчыку са мной вёў гутарку пракурор Байданаў, у выніку якой прымяняў псіхалагічны прыём уздзеяння, але яму гэта не ўдалося.

Знаходзячыся ў камеры, пачуць можна толькі брэх сабак, якія знаходзяцца ў памяшканнях за сценамі камераў. Дарэчы, гэтых сабак у некалькі разоў кормяць лепш, чым тых, хто сядзіць у камерах.

З посуду тут у "сталоўцы" (невялічкае памяшканне) ёсць чайнік, у якім прыносяць з гарадской сталоўкі падсалоджаны чай, разліваюць у жалезныя кубкі, а баланду ў міскі жалезныя. Гэтакі посуд (пагнуты, чорны, страшны) нельга нават знайсці дзе-небудзь на сметніку. Ён спатрэбіўся б толькі для музею. Музейны вунікум!

"Казённыя харчы" такія: раніцай пайка хлеба (таўшчынёй у два пальцы) і кубак падсаладжанай вады з пахам чаю. Тое ж самае і вечарам. У абед таксама пайка хлеба, чай плюс міска баланды (шчі).

Кожную раніцу камеры аглядае опер па рэжыму. Пытае нават якія ёсць прэтэнзіі, але гэта толькі для формы, а на самой справе да ведама нічога не прымае.

У асноўным сядзяць тут з Докшыц. Многіх прывозяць сюды і кідаюць у камеры, п'яных, буйных і г. д. Назаўтра іх штрафуюць і выпускаюць. З перыферыі прывозяць у асноўным тых каго мясцовыя ўчастковыя паб'юць дубінкамі, а потым збітых судзяць, даюць у асноўным па 7-10 сутак. Некаторых докшыцкіх (знаёмых) начаваць адпускаюць дамоў ці да радні, а раніцай яны зноў сюды вяртаюцца.

Тых асуджаных на адпаведныя суткі, што вывозяць на працу (гэта ўжо залежыць ад рашэння не суда, а міліцыі), выкарыстоўваюць на розных работах. Яны ўвесь дзень пад камерай (падмятаюць вуліцы, тэрыторыю адпаведнаю, працуюць у міліцэйскім гаражы і г.д.), усіх гэта задавальняе, бо там і акурак падбяруць і нешта знойдуць з'есці, а галоўнае – на "волі". Бываюць выпадкі, калі такіх "сутачнікаў" позна вечарам падымаюць "па трывозе" і вязуць на тэрміновыя работы, нават аж у суседні раённы цэнтр – Глыбокае (аварыя, ці ў трупярню). Вышэйшыя чыны праваахоўных органаў выкарыстоўваюць працу "сутачнікаў" у сваіх сядзібах.

Што датычыцца гэтак званых "невывадных", то іх трымаюць у камерах. У гэтым ліку быў і я.

Тут, у камерах, у летнія дні, - як у лазні. Вязні імкнуцца быць бліжэй да дзвярэй, да "вочка", адкуль ідзе паветра. І ўсе яны напамінаюць сабак з будкі высунуўшых языкі, каб хватануць глыток паветра. Гэты глыток паветра залежыць і ад стану настрою надзіральніка, які гэтае акенца не заўсёды адчыняе.

Ёсць некаторыя надзіральнікі, якія спачуваюць вязням і гэта я адчуў сам.

Напрыклад, належным чынам адносіўся сяржант Уладзімір Стадольнік (калідорны назіральнік). Сам ён родам з в. Пасекі, што недалёка ад Вашунава. Уражанне рабіў добрае. Размаўляў на розныя тэмы, каб я не "одичал", браў на ўборку памяшканняў і ўвесь час казаў "не спеши", свайму начальству мяне прадстаўляў, як "хороший человек". Але быў і другі калідорны надзіральнік (прозвішча не ведаю). Яго ўсе называлі "бамбіза". Гэты быў адпеты зладзей.

Наогул і сярод міліцыянтаў ёсць нядрэнныя людзі, але ў большасці – падонкі. Міліцэйская сістэма іх ў такіх пераўтварыла. Размовы і дзеянні іх такія, каб дзе што ў старшынь калгасаў ці іншых кіраўнікоў "дастаць" (мяшок бульбы, жыта і г.д.), заняцца бракан'ерствам і т.п.

Асабліва "свирепствуют" работнікі РАУС пад час атрымання зарплаты ў Докшыцах, каб, як мага больш, забраць "п'яных" і аштрафаваць. Гэта іхні "даход". Калі ты трапіш у РАУС, то адтуль ужо без капейкі выйдзеш. Забяруць грошы рознымі спосабамі. Паквапяцца нават і на невялікую суму грошай. Прывяду прыклад. У мяне было 460 тыс. рублёў, якія забралі пры аглядзе. Пачуўшы, што мяне датэрмінова выпусцяць, тлусты міліцыянт за дзень да вызвалення выклікаў і кажа: "Цябе тут кормяць, абслугоўваюць, маеш прытулак. Гэта гасцёўня, а за яе патрэбна плаціць. Напішы тут, што прэтэнзіі на гэтыя 460 тыс. руб. не маеш, а то ўсіх нас будзе караць пракурор".

Такім абманным шляхам яны забралі апошнія грошы, хаця яны ў казну і не трапілі.

Юры Гіль, старшыня ТБМ Віленскага краю.

А вось этнаграфічны музей "Сялянская хатка" Насовіцкай сярэдняй школы Добрушскага раёна пачувае сябе значна лепш. Ён налічвае больш тысячы экспанатаў розных прадметаў ужытку вясковых жыхароў раёну мінулага і пачатку цяперашняга стагоддзяў. Усе яны былі сабраны ў розныя гады вучнямі школы, і ў цяперашні час музей з'яўляецца лепшым не толькі ў раёне, але і ў вобласці.

На здымку грамадскія наглядчыкі школьнага музея, а па сумяшчальнасці і экскурсаводы, старшакласніцы Юлія Фёдарава, Таццяна Чарнянок і Марына Кіслова.

Фота Сяргея Халадзіліна, Бел ТА.

SOS – для вучоных і вайскоўцаў!

НАКІДАЎ СМЕЦЦЯ – ПРЫБЯРЫ ЗА САБОЮ!

Памятны знак "Звон Нагасакі" па іроніі лёсу заняў цэнтральнае месца не толькі ў сталіцы Беларусі – г. Менску, каля касцёла святых Сымона і Алены. Дзякуючы геаграфічнаму размяшчэнню Беларусі, а таксама ласцы Божай, ён знаходзіцца ў цэнтры Еўропы.

Чаму я кажу "памятны знак", а не "помнік"? Значэнне слова "помнік" нясе ў сабе мінулыя падзеі альбо жыцці, якія нам пра штосьці альбо пра кагосьці нагадваюць, у той час як "памятны знак" – гэта адзнака часу, у які мы жывём, і ён нас папярэджвае, да чагосьці заклікае, прымушае нас задумацца, прымаць пэўныя разумныя меры, дзеянні, засцерагае – адным словам, не дае нам спакою. Такія памятныя знакі (іх можна яшчэ назваць проста памятнікамі) мы маем у кожнай сям'і. Асабістыя рэчы бацькоў: абразкі, крыжыкі, фотаздымкі – мы беражліва захоўваем іх, свята памятаючы павучанні і просьбы сваіх родных.

Уважліва чытаючы Біблію, мы сустракаем тэксты, у якіх Пан Бог звяртаецца да выбранага народа і прарокаў з дапамогаю знакаў. Прыкладам можа быць вясёлка прымірэння пасля Сусветнага патопу, якою Бог аб'явіў Ною, што Ён ніколі ў будучыні не знішчыць вадою ўсё жывое. (Ств.9, 12-13). У момант наклікання Майсея Бог выбірае знакам палаючы куст у пустыні. (Вых.3,1-6). І ў часы Новага Запавету Пан Бог не пакідае чалавека ў цемры. Знакам пакаяння ў сваіх грахах становіцца хрышчэнне вадой, якая выступае сімвалам ачышчэння. У дні Пяцідзесятніцы Бог падае свой знак праз Спасланне Духу Святога, Які ў выглядзе вогненных языкоў сыходзіць на Марыю і кожнага з апосталаў, надзяляючы іх дарам прапаведавання. (Дз. 2, 3-4). І калі мы жагнаемся, прызнаючы гэтым змест нашай веры і сэнс нашага жыцця, то сам Крыж з'яўляецца знакам.

"IN HOC SIGNUM VINCIS" – "ПАД ГЭТЫМ ЗНАКАМ ПЕРАМОЖАШ" – Такія словы прачытаў Канстанцін Вялікі, бачачы велічны знак Крыжа на нябёсах.

Памятны знак "ЗВОН НАГАСАКІ" пастаўлены ў сэрцы цэнтра Еўропы для глыбокага разважання чалавецтва. А што мы бачым у гэтым знаку, што мы чытаем у яго адлюстраванні на абліччах дзяцей і старых змучаных радыяцыяй, ці гледзячы на чарнобыльскую мёртвую зону-пустыню? Гэты помнік узведзены не цяпер – 24 верасня 2000 года. Збівалі яго жудаснымі атамнымі цвікамі і мантажавалі яго смяротнай радыяцыяй нашмат раней і, на вялікі жаль, шматкротна гістарычныя падзеі.

Упершыню, у 1945 годзе, 6 жніўня ў 8,15 над японскім горадам Хірасіма завісла ў паветры атамная бомба, даўжынёй каля 3 м і вагой каля 4 т. Яна звалася "ЛІТЛ БОЙ" ("МАЛОЕ"). Такім чынам, дзеці (малыя) Японіі, якія толькі прачнуліся і збіраліся ісці ў школу, атрымалі на сняданне падарунак ад дарослых, ад вучоных і вайскоўцаў. 140 000 (сто сорак тысяч) чалавек загінулі адразу, у адно імгненне, а шмат яшчэ – праз 55 гадоў, будучы ўжо дарослымі. У страшэнных пакутах паміраюць і сёння (яны былі тады дзецьмі і падлеткамі). Атамная бомба з асляпляльнай успышкай узарвалася ў паветры на вышыні каля 580 м. У радыюсе двух кіламетраў ад эпіцэнтру выбуху ад вялікіх будынкаў у імгненне вока не засталося і следу. У момант выбуху тэмпература ў эпіцэнтры перавысіла 1 000 000 (адзін мільён) градусаў па Цэльсіі, утварыўся вялізны вогненны шар. У эпіцэнтры выбуху ўзнік звышвысокі ціск, у некалькі сотняў тысяч атмасфер. Сіла ўдарнай хвалі дасягнула 15 тон на 1 кв.м. Адразу пасьля выбуху пайшоў чорны дождж, умомант распаўзлася мёртвая прастора, у якой не было чаму рухацца, не засталося нічога жывога. Усё гэта і гэтыя руіны і спарадзілі страшнае слова – "Хірасіма". Горада як і не было.

9 жніўня 1945 года ў 11.02 завісла другая атамная бомба – "ФОТМАН" ("ТАЎСТУН") над горадам Нагасакі, даўжынёю 3,25 м і вагою 4,5 т. А гэта ўжо падарунак (пачастунак) дзецям на ранішнік! Бедствы, жах – і гэта ўжо другі цвік, убіты ў труну не толькі японскага народу, але і ўсяго чалавецтва. Пілот, які даведаўся і ўбачыў з часам вынікі "дасканаласці ваеннай тэхнікі", звар'яцеў; ды і якое сэрца, розум можа вытрымаць падобную маральную адказнасць.

Жудасна, але гэта былі толькі першыя пробныя атамныя "бомбы-малыя". А што сёння рыхтуюць нам нашыя навукоўцы і вайскоўцы? На сённяшні дзень у пераводзе ўдарнай сілы маецца каля 15 тон дынаміту на кожнага чалавека – вось цана чалавечага жыцця! Як кажуць, цяжарная жанчына абавязкова мусіць нарадзіць, інакш яна памрэ ў цяжкіх пакутах. Назапашаны арсенал атамнай і іншай зброі павінен дзесьці быць выкарыстаны, павінен разрадзіцца, каб пазбегнуць самазнішчэння пасля сканчэння тэрміну гарантыі і захавання.

Не буду шмат пісаць і распісваць жахі наступстваў гэтых бамбардаванняў – пра гэта напісана шмат. Мы маем свае жахі – гэта вынікі Чарнобыльскай катастрофы.

Хто перакажа жахі і страшэнныя наступствы "мірнага" атаму, катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, які вырваўся, выпаўз з нетраў рэактара, а цяпер з пад саркафагам, падобны джыну ў бутэльцы? Чарнобыль – гэта трэці цвік, убіты ў помнік "ЗВОН НАГАСАКІ" у цэнтры Менска і Еўропы. І вось так з'явілася памятнае збудаванне, якое мы самі ж і пабудавалі. Вось сапраўднае аблічча атаму! Як дзіцяці нельга даваць у рукі запалкі, нож альбо вострыя прадметы, так і нашаму чалавецтву трэба яшчэ доўга расці, каб навучыцца карыстацца атамам.

Так Езус Хрыстус быў распяты на крыжы трыма цвікамі, дзе пакутаваў і памер не толькі для збаўлення роду чалавечага, але і для таго, каб абудзіць у чалавеку сумленнасць і адказнасць за жыццё бліжняга. Няўжо чалавецтва, якое прыбіла сябе трыма атамнымі цвікамі ХІРАСІМЫ, НАГАСАКІ І ЧАРНОБЫЛЮ і знаходзіцца на пачатковым этапе агоніі, не можа сябе выратаваць? Няўжо, як тыя фарысеі там, на Галгофе – сляпыя і баязлівыя, – мы будзем бегчы ад праўды Хрыста са словамі: "Што мы нарабілі?" Як уцякалі і хаваліся ад чарнобыльскай радыяцыі не толькі ў першыя дні выбуху рэактара, але і да сённяшняга дня мы па-рознаму ўцякаем ад чарнобыльскай праблемы, не бачым яе, не ўспамінаем пра яе, закрываем вочы і сэрцы. Але як ад свайго ценю не здолееш уцячы, так і нікуды не ўцячэш ад ценю чарнобыльскай бяды. Калі чалавецтва, выракаючыся Бога і Яго Запаведзяў, адкідае цнатлівае жыццё і ўзнёсласць духу, тады замест таго, каб над чалавекам свяціўся німб-аўра святасці, мы праз непаслухмянасць Богу абралі іншы стан і ўжо свецімся ад забойчай радыяцыі. Няўжо мы не здолеем і не будзем разумна супрацьдзейнічаць не толькі радыяцыі, галоўная прычына і вынікі якой – наша бездушнасць, радыяцыя бездухоўнасці нашых сэрцаў, сумлення і жыцця. Няўжо няма дарогі назад праз пакаянне перад Усявышнім і выпраўленне сваёй віны? Пагарда загубіла, зрынула з нябёсаў анёла-Люцыфера, пагарда, і толькі яна, можа знішчыць нас і ўсё чалавецтва, усё жывое на зямлі!

У недалёкім мінулым многія смяяліся з Бібліі, асабліва з Прароцтва Яна Багаслова ў Апакаліпсе, дзе гаворыцца пра гнеў Божы і агонь, які знішчыць усё... Чашы Боскага гневу, якія праліваюцца на зямлю ў выглядзе невядомых хваробаў. (Адкр.8, 7-11). Многія казалі, што будзе гарэць уся зямля, загарацца лясы, нафта і ўсё што ў зямлі. А што мы скажам цяпер, калі маем столькі атаму, жах і бяду XX стагоддзя, якую самі ж сваімі рукамі падрыхтавалі? Не Пан Бог будзе з нябёсаў ліць знішчальны агонь, а нашыя і намі зробленыя атамныя ракеты будуць падаць нам на галавы і разрывацца ў паветры за 500 м., спальваючы ўсё навокал ужо не **на дзесяткі кіламетраў, як тое бачым на жудасным прыкладзе Японіі і Беларусі, а на сотні і тысячы кіламетраў. Вось табе чалавеча і спаўненне Апакаліпсу-Прадказання, што Пан Бог спашле агонь з неба, але гэты агонь-атам зроблены тваімі ж рукамі і будзе ён спадаць на нашыя галовы няважна 500 м. ці аднаго кіламетру.** У нас, ды і ў іншых краінах, атамны арсенал настолькі вялікі і ўдасканалены, а што, нам ёсць чым "пахваліцца", уся зямля ў адно імгненне можа стаць не чарнобыльскай зонай, а чарнобыльскім рэактарам і комінам.

Вось і збываюцца апакаліптычныя прадказанні, у якія мы не надта верылі, ды і сёння, на вялікі жаль і сорам, не вельмі гарым жывой верай ў Бога. Мы да сённяшняга дня топчамся на месцы, пакутуем у душы, але не робім ні кроку ў бок духоўнага адраджэння і хараства чалавечага жыцця, якое даецца нам адзін раз і якое трэба пражыць так, каб не было сорамна за пражытыя гады..!

Чаму ўсе мы, у тым ліку людзі навукі і ваеннаначальнікі, гаворым праўду-матку толькі тады, калі выходзім на пенсію і, натуральна, шкадуем за тое, што было? У Святым Пісанні мы чытаем, што Езуса Хрыста, прыбітага да крыжа, паілі воцатам і доўга мучылі, здзекаваліся. Гэта падобна да мноства малых цвікоў – пакутаў апраменених людзей, як вайскоўцаў на атамных палігонах, ахвяраў атамных падводных лодак, так і шмат яшчэ невядомага, схаванага, што з часам адкрыецца.

Такім чынам, як бачыце, не адразу з'явіўся на пл. Незалежнасці памятны знак. Збіла яго наша з Вамі пакаленне. Збіла трыма даволі вялікімі і вельмі вострымі цвікамі, пакуль што толькі двух народаў і трох мясцовасцяў – ХІРАСІМЫ, НАГАСАКІ І ЧАРНОБЫЛЮ.

"Які стаіш, глядзі, каб ты не ўпаў" – павучае Хрыстус.

І звоніць ЗВОН НАГАСАКІ у Менску, з самага сэрца Еўропы, сэрца народаў, звоніць гучней за звон у Бухенвальдзе.

Перасцерагае гэты памятны знак людзей ад бяды, якая напаткае чалавецтва, калі яно не спыніцца ў сляпой гонцы ўзбраенняў і атамізацыі. У гэтай бядзе ўсё чалавецтва, і ў пэўнай ступені яно прыбіла сябе да крыжа. "Ойча, даруй ім, бо не ведаюць яны, што твораць", (Лк. 23, 34) – моліцца Збаўца прыбіты на крыжы.

Няўжо не хопіць смеласці, мужнасці і адвагі ў нашых шаноўных і паважаных вучоных і вайскоўцаў спыніцца і абвесціць перамір'е? "Перакавашь мячы на аралы" заклікае нас Апостал Павел. Так, можна мець мужнасць, смеласць, адвагу, але калі няма духу, няма жывой веры, няма разумнай ідэі, няма боязі Бога і Яму паслухмянасці, то ні пра які давер не можна гаварыць.

Тады ўзнікае другое **пытанне, ужо больш жорсткае, але ў даволі культурным афармленні: "Накідаў смецця – прыбяры за сабой!" Гэта дэвіз усіх культурных людзей зямнога шара. Ацэньваюць чалавека, яго выхаванне і культуру па яго паводзінах дома, на працы, на вуліцы, у лесе на адпачынку, на прыродзе. Калі бруднымі, сапсаванымі і зламанымі пакінуў раз-другі рэчы, не хоча прыбраць за сабой**, – што пра такога чалавека думаюць іншыя? Ці давераць яны яму свой дом альбо кватэру, двор альбо аўтамабіль? Другога разу не будзе!

Што ж застаецца думаць пра атамныя бедствы, атамнае смецце-радыяцыю, што раскідана па ўсёй зямлі? Хто накідаў смецця? Яго немагчыма так проста прыбраць. Раны людскія не залечаны, пацярпелыя людзі кінуты на самавыжыванне без належнай медыцынскай, духоўнай, маральнай і матэрыяльнай дапамогі. Дом, у якім жыве чалавецтва, называецца, гледзячы з космасу, "БЛАКІТНАЯ ПЛАНЕТА". Але ён непрыбраны тымі, хто яго засмеціў. Ці мае права чалавецтва патрабаваць выпраўлення памылак тых, хто да гэтага мае дачыненне? У адваротным выпадку яно адмовіць у даверы ўсім тым, хто, мякка кажучы, некультурна паводзіць сябе ў агульначалавечым доме. Гэтага патрабуе абавязак кожнага культурнага, а тым больш вучонага, грамадзяніна.

Так, тут ярка выяўлена і адчуваецца вялікая экалагічная катастрофа, у выніку якой людзі і прырода пакутуюць. Але ёй папярэднічала страшэнная духоўная катастрофа, чалавек духоўна спустошаны. Экалагічнай катастрофе прыроды папярэднічала духоўная катастрофа экалогіі душы і сумленнасці чалавека. І калі няма нічога ў душы, то што зробіць ён, як абыдзецца з навакольным светам? Ці ж будзе ён яго шкадаваць, ахоўваць? Спачатку, спустошыўшы сябе духоўна, вынішчыўшы веру ў Бога і ўсё святое, мы ўзяліся спустошаць навакольны свет, у тым ліку і людзей. Усё нам кепска і ўсё не так. Д'яблу таксама кепска ў пекле, вось і шалее ён не па пустых месцах, а ў сэрцах, хоць і чэрствых, але ж чалавечых. Ён патрабуе сабе вялікіх ахвяраў і пакутаў. Прыклад гэтаму наш Чарнобыль, Хірасіма, Нагасакі і кожная вайна. І што цікава, мы з гэтым звыкаемся і згаджаемся, скараемся гэтаму. Якой бы была рэакцыя і які вялікі быў бы скандал, калі б катораму з вас святар сказаў: для славы Божай і свайго збавення пасціся ў хлебе і вадзе дзесяць дзён: альбо не спі, маліся, стоячы на каленях некалькі дзён; альбо адмоўся ад абязбольвальных лекаў на нейкі час. Адразу ўзнікае нянавісць, асуджэнне ў жорсткасці веры і нараканні на Бога.

Першага кастрычніка 2000 года ў 12.00 жыхары сталіцы Беларусі, а таксама жыхары японскага горада Нагасакі, дзе ў гэты час ужо было 18.00, пачулі **адначасова гучанне званоў "Анёл", якія нагадвалі аб ахвярах атама і заклікалі да міру ва ўсім свеце. Сумесная малітва "Анёл Панскі" была ўзнесена ў розных месцах зямнога шара на розных мовах у адзін і той жа час за забітых як ваенных, так і "мірным" атамам. Прычыненне да такой трагічнай акцыі было выказана прысутнасцю тысяч людзей як на плошчы Незалеж**насці ў Менску каля касцёла святых Сымона і Алены, так і побач з катэдральным касцёлам Уракамі ў г. Нагасакі.

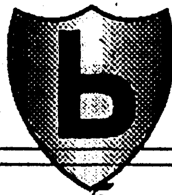
Восьмага кастрычніка 2000 года ў 12.00 да жалобнага закліку званоў далучылася ў гэты ж час і Хірасіма са сваімі шматтысячнымі ахвярамі.

Так разам будуць гучаць званы трох гарадоў у 12.00 кожную нядзелю, заклікаючы кожнага з Вас прыняць удзел у гэтай акцыі малітоўнай памяці і перасцярогі.

Такое духоўна-малітоўнае адзінства народаў Беларусі і Японіі вызначыла неабходнасць пастаяннага напаміну народам планеты пра вялікі дар Божы, якім з'яўляецца жыццё, аб адказнасці за мір і ідэю разбраення.

"Запаведзь новую даю вам – любіце адзін аднаго; як Я палюбіў вас, так і вы любіце адзін аднаго". (Ян 13, 34).

Пробашч касцёла св. Сымона і св. Алены ў Менску ксёндз-магістр Уладзіслаў Завальнюк.

Зыгмунт Глогер

да 155 годдзя са дня нараджэння

Дата хоць, як кажуць, і не круглая, але гэтую гістарычную постаць варта ўспомніць. У свой час ён нарадзіўся, жыў, працаваў на беларуска-польскім этнічным памежжы і дэталёва даследаваў яго.

Нарадзіўся Зыгмунт Глогер у 1845 годзе ў вёсцы Камёнка Ломжынскага павету Аўгустоўскай губерні. Сталую, грунтоўную адукацыю набыў у Кракаўскім універсітэце. У 1870 годзе пасяліўся ў маёнтку Яжэва што пад Тыкоцінам. Тут і распачаў сваю навуковую працу, гэтаму папярэднічалі археалагічныя раскопкі на Каложы ў Горадні. Ён распачаў іх у 1867 годзе. У гэты час Глогерам напісана шэраг навуковых трактатаў. Сярод іх "Вясельныя ўрачыстасці" (тут сустракаецца шэраг беларускіх матэрыялаў з Берасцейскага і Троцкага паветаў); "Гістарычная геаграфія зямель даўняй Польшчы"; "Драўлянае будаўніцтва і вырабы з дрэва ў даўняй Польшчы"; "Польскі год у жыцці, традыцыі і песні" і шэраг іншых выданняў, якія ўтрымліваюць багата беларускіх матэрыялаў. Пры жыцці даследчык выдаў вялікую колькасць зборнікаў фальклору. Вядома ўсялякае памежжа мае сваю спецыфіку. Пра жыццё, звычаі і абрады, вераванні беларускага народа Зыгмунт Глогер шмат пісаў у разнастайных артыкулах, такіх як "Земляробчыя абрады", "Звычаі народа з ваколіц Тыкоціна і Бельска", "Пчалярскія, паляўнічыя і земляробчыя забабоны", "Забабоны і ўяўленні наднарвенскага люду пра птушак, паўзуноў і насякомых" ды шэраг іншых.

Зайздросная праца здольнасць і вельмі шырокае кола даследаваных пытанняў. Друкуе матэрыялы пра краязнаўчыя падарожжы. Сярод іх "Далінамі рэк", "З-пад Нёмана", "Падарожжа Нёманам", "У даліне Бебжа" і іншыя. Гэтыя працы змяшчаюць у сабе вялікую колькасць беларускіх матэрыялаў.

Толькі гэтым не абмяжоўваюцца навуковыя пошукі Глогера. Ён дласледуе помнікі археалогіі каменнага і бронзавага веку на Беларусі (як на Гарадзеншчыне, так і на Берасцейшчыне), у Польшчы, і Літве (Віленскі край).

Надзейнай спадарожніцай з'яўляецца яго жонка Александра, дачка А. Ельскага. На сялібе Ежэва яны збіраюць ладную музейную калекцыю археалагічных, этнаграфічных, нумізматычных матэрыялаў, якія датычаць беларуска-польскага памежжа.

Сярод іншага тут захоўваюцца беларускія матэрыялы са збораў знакамітых даследчыкаў краю М. Федароўскага, А. Кіркора, Я. і К. Тышкевічаў, А. Ельскага ды іншых.

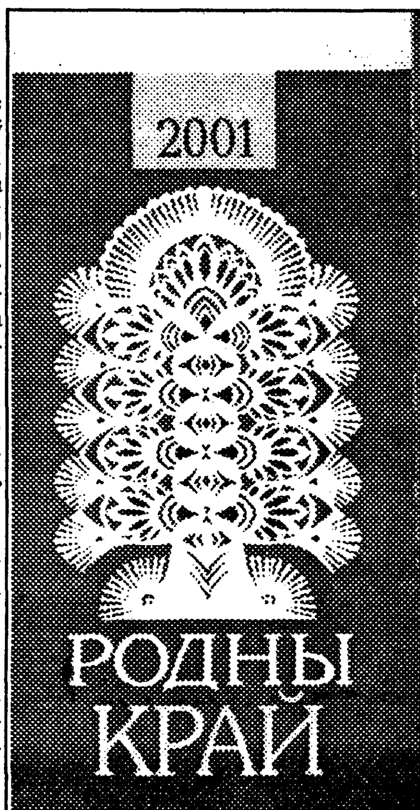
На падставе багата сабраных матэрыялаў знакаміты навуковец і краязнаўца выдае "Старапольскую энцыклапедыю" у чатырох тамах і там каля 1000 ілюстрацый, шматлікія і разнастайныя матэрыялы, якія датычаць Беларусі па гісторыі, геаграфіі, драўлянай і мураванай архітэктуры. Тут можна знайсці матэрыялы па беларускім кнігадрукаванні, а таксама па матэрыяльнай і духоўнай культуры нашага народа.

Даследчай справай матэрыяльных і духоўных здабыткаў гэтага краю Зыгмунт Глогер займаецца ўсе сваё свядомае жыццё. Сярод іншага ў 1893 годзе ён у Варшаве выдаў "Торбу смеху" К. Жэры з беларускім гумарам, а скажам у артыкуле "Зубр" распавядаў пра гэтую цікавую жывёлу ад старажытнасці да свайго часу.

Тагачасныя даследаванні Зыгмунта Глогера сярод іншых прац навукоўцаў з'яўляюцца цудоўным матэрыялам для вывучэння нашай гісторыі.

Я. П.

Родны край 2001

У выдавецтве "Беларусь" пабачыў свет чарговы выпуск беларускага адрыўнога календара "Родны край". Наклад 60 000 асобнікаў. Гэта ўжо 11-ты выпуск серыі. Першы каляндар выйшаў на 1991 год. Але як змянілася шаноўнае выданне. Ніякага ўспаміну пра нацыянальныя святы. 25 сакавіка мы, аказваецца, святкуем "Дзень беларускай навукі", "Дзень работнікаў гандлю, бытавога абслугоўвання насел-ніцтва і жыллёва-камунальнай гаспадаркі", 27 ліпеня мы нічога не святкуем. Праўда 15 сакавіка Дзень канстытуцыі яшчэ ёсць, хаця канстытуцыі той ужо і няма і г. д.

Праблемы беларусізацыі абмяркоўваліся на сустрэчы кіраўнікоў грамадскіх аб'яднанняў з рэктарам БДУ

28 верасня пытанні, звязаныя з беларусізацыяй сістэмы вышэйшай адукацыі і, у прыватнасці Беларускага дзяржаўнага універсітэта абмяркоўваліся на сустрэчы старшыні "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" (ТБМ) Алега Трусава і прэзідэнта "Таварыства беларускай школы" (ТБШ) Алеся Лозкі з рэктарам БДУ Аляксандрам Казуліным.

Яны звярнулі ўвагу рэктара на кепскае валоданне беларускай мовай выпускнікамі факультэта журналістыкі БДУ. Гэтая праблема, дарэчы, падымалася і ў лісце старшыні Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Віктара Чыкіна, які ён накіраваў у ТБМ. "Мы перадалі рэктару БДУ копію ліста сп-ра Чыкіна і прапанавалі ўвесці для будучых журналістаў дзяржаўны экзамен па беларускай мове", - паведаміў спадар Трусаў. Акрамя таго рэктару было прапанавана аднавіць у ВНУ беларускамоўныя спецыялізацыі, што існавалі раней, а таксама адкрыць філіі гістарычнага факультэта БДУ у Пінску (Берасцейская вобласць) і Лідзе (Гарадзенская вобласць).

Аляксандр Казулін, паводле слоў Трусава, выступае супраць ідэі стварэння Беларускага нацыянальнага універсітэта (БНУ). Разам з тым рэктар запэўніў кіраўніцтва ТБМ і ТБШ, што, калі на яго імя пастуніць хаця б 25-30 заяў ад студэнтаў з просьбай адкрыць беларускае аддзяленне на любым з факультэтаў, ён адразу падпіша адпаведны загад. Казулін таксама прапанаваў адкрыць у складзе БДУ эксперымантальны інстытут з выкладаннем усіх прадметаў на беларускай мове: спачатку, паводле яго словаў, гэта можа быць некалькі аддзяленняў ці факультэтаў, напрыклад – мастацтвазнаўства ці прыродазнаўства. "На гэтай прапановай рэктара БДУ мы будзем працаваць на працягу кастрычніка-лістапада", - сказаў Трусаў. Паводле яго словаў, рэктар БДУ паабяцаў разглядзець пытанне пра паляпшэнне выкладання беларускай мовы на спецыяльным паседжанні навуковай рады.

Сустрэча пераканала Алега Трусава ў тым, што ідэю стварэння Нацыянальнага ўніверсітэта неабходна ўпарта прасоўваць. "Толькі тады можна дабіцца беларусізацыі ўсёй сістэмы вышэйшай адукацыі", - лічыць ён. Трусаў таксама паведаміў, што тэма стварэння БНУ ў бліжэйшы час будзе абмяркоўвацца на сустрэчы лідараў ТБМ і ТБШ з міністрам замежных спраў Уралам Латыпавым і кіраўніком кансультатыўна – назіральнай групы АБСЕ ў Менску Хансам-Георгам Вікам.

Марат Гаравы,
БелаПАН.

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЫ

Каб спыніць дыскрымінацыю карэннага этнасу, патрабуем забяспечыць грамадзянам Беларусі канстытуцыйнае права на атрыманне вышэйшай адукацыі па-беларуску.

Для гэтага патрабуем стварэння Беларускага нацыянальнага універсітэта.

№	Прозвішча, імя , імя па бацьку	Адрас	Дата	Подпіс

Ласкавая істота шасці год ад роду па імені Анютка ўтульна ўладкоўваецца на маіх каленях і просіць:
- Дзядуля, раскажы казку.
- Якую ж табе казку расказаць Анютка?
- Сваю.
- Сваю? Але ж я ніколі не складаў казак. У мяне няма сваёй казкі.
- А ты прыдумай.
- Думаеш , гэта так проста – прыдумаць казку? Але я паспрабую...

Воблачак-ветразень

(казка для Анюткі)

Па чыстым блакітным небе плыў маленькі пушысты воблачак, падобны на карабельчык з надзьмутымі ветразямі. Воблачак спяшаўся да сваіх сяброў – людзей, якія жылі ў прыгожым месцы сярод лясоў на беразе ракі.

Некалькі стагоддзяў таму прыйшоў на гэтую зямлю дружны, вясёлы народ, ачысціў поле ад каменняў і буралому, узараў яго, пасеяў збажыну, пабудаваў дамы... І жывуць цяпер у гэтых дамах унукі тых першых людзей – добрыя, безжурботныя русавалосыя мужчыны і жанчыны. Будуюць яны новыя дамы, трывалыя і прыгожыя. Збіраюць ураджай з палёў, з кожным годам усё больш. Пяюць звонкія песні. І гадуюць дзяцей, гэткіх жа вясёлых і прыветлівых, як самі.

Маленькі пушысты воблачак, падобны на ветразень, любіў праплываць над іх сялібамі, слухаць іх вясёлыя песні і смех. Яго тут сустракалі як добрага знаёмага, як сябра, што прыносіць добрыя весткі. Дзяўчаты махалі яму хусцінкамі. Мужчыны спынялі працу, уздымалі галовы і ўсміхаліся воблачку, марачы аб чымсьці сваім.

А дзеці надзімалі вялікія мыльныя бурбалкі і пукалі іх уверх. Бурбалкі ляцелі высока-высока, воблачак кранаў іх сваім мяккім бокам, яны лопаліся і разляталіся яркімі каляровымі пырскамі. І здавалася, быццам карабельчык салютуе сваім сябрам святочным феерверкам.

Потым воблачак адплываў і людзі доўга з удзячнасцю глядзелі яму ўслед. Яны ведалі: хутка следам за воблачкам прыплывуць цёплыя дажджавыя хмаркі і напояць іх пасевы жыватворным дажджом. А таму зноў у іх будзе добры ўраджай.

Вось і на гэты раз воблачак нёс сваім сябрам добрую вестку. Ён плыў над гарамі і лясамі, над лугамі і азёрамі.

Хутка павінны паказацца знаёмыя мясціны. І раптам ветразень заўважыў наперадзе вялізарныя чорныя хмары. Хмараў было шмат і яны паступова западанілі ўсё неба.

То былі злыя кашлатыя пачвары. Ім даўно не падабаўся добры, вясёлы народ, што пасяліўся на гэтай зямлі. Ім увогуле не падабалася ўсё вясёлае, усё светлае, яркае. Яны былі задаволеныя толькі тады, калі ўсё навокал агортвалася цемрай, калі ўсё жывое заціхала ў жаху і з канца ў канец неба разносілася толькі іх пагрозлівае буркатанне.

І вось гэтыя пачвары сабраліся разам, каб знішчыць вясёлы народ. Адна з іх была падобнай на вялізны брудны мех з бульбай. Але не бульбай быў запоўнены гэты мех, а ледзяхамі граду. Другая ўсмактала ў сябе паўмора і ледзьве валачыла сваё пузатае цела. Трэцяя злавіла і несла ў сабе хуткі віхор-смерч, які шалёна ірваўся на волю, каб усё крышыць на сваім шляху. Астатнія перакідваліся вогненымі шарамі-маланкамі, сабранымі з усяго свету.

І гэты чорны натоўп з гулам і рыкам напаўзаў на пасёлак, каб абрушыцца на яго і сцерці з зямлі непакорлівы народ, разбурыць і спаліць дамы, знішчыць пасевы, заваліць усё бураломам, каб ніхто і ніколі больш не насмельваўся пасяліцца тут.

Шмат чаго бачылі людзі ў сваім жыцці: залевы і ўраганы, навальніцы і землятрусы, паводкі і засухі. Шмат перажылі, выстаялі, навучыліся адважна ўступаць у барацьбу і перамагаць. Але такога, як на гэты раз, яны яшчэ не бачылі. Цяпер іх чакала самае цяжкае выпрабаванне, выстаяць і перамагчы ў якім было амаль немагчыма. Яны гэта зразумелі і... жахнуліся. Яны стаялі, глядзелі на страшыдлаў, што павольна ды няўхільна набліжаліся, і не ведалі, што рабіць. Яны забыліся пра ўсё, што ўмелі. Яны навat не спрабавалі супраціўляцца. Ім здавалася, што ніякае супраціўленне тут не дапаможа. Роспач і безнадзейнасць звязалі ім рукі. І ў гэтым была іх пагібель. Таму што чалавек, апанаваны страхам і роспаччу, становіцца слабым і безабаронным.

Усё гэта і ўбачыў воблачак-ветразень, выплыўшы з-за апошняй гары.

Хмары-страшыдлы таксама ўбачылі воблачка. Убачылі і затрэсліся ад злосці. Яны зразумелі: калі людзі ўбачаць ветразня, у іх з'явіцца надзея. Надзея прагоніць страх. Надзея пазбавіць ад роспачы. Чалавека, у якога ёсць надзея, немагчыма ні знішчыць, ні запужаць. Такі чалавек непераможны! І хмары гэта добра ведалі.

Людзі не павінны ўбачыць воблачка! Так вырашылі пачвары і кінулі ў яго бок маланку. Але воблачак набліжаўся. З пагрозлівым буркатаннем хмары кінулі ў яго яшчэ некалькі маланак. Але і цяпер карабельчык не спыніўся. Раз'юшаныя пачвары павярнуліся і пагналіся за воблачкам, каб яго праглынуць. Быць праглынутым воблачку не хацелася і лёгкі ветразень павярнуў назад...

Доўга хмары гналіся за карабельчыкам. Вось ужо і пасёлка не відаць. Прамільгнулі лес і стэп... Маленькі жвавы карабельчык быў больш вёрткім, чым чорныя хмары. Але тых было шмат. Яны закрылі ад яго вецер, а без ветра воблачак не мог рухацца хутка. Больш за тое, сябравецер, імкнучыся дапамагчы воблачку, толькі падштурхоўваў да яго чорных страшыдлаў.

Над морам яны дагналі ветразня і праглынулі. Аднак вяртацца назад сіл ужо не засталося і яны праліліся над морам халодным злым дажджом...

А ў пасёлку дагэтуль жывуць добрыя вясёлыя людзі, будуюць дамы, сеюць збажыну, гадуюць дзяцей і пяюць звонкія песні. Ніхто з іх не ведае, што ўратаваў усіх маленькіх пушысты воблачак, падобны на карабельчык з надзьмутымі ветразямі.

- Вось такая казка атрымалася.
- Нядобрая казка!
- Чаму ж, Анютка?
- Таму што воблачак загінуў!
- Але ж людзі засталіся жывы!
- І воблачак хай бы ўцёк!
- Але ж тады гэта было б ужо няпраўдай!
- Ну і што! У казках усё няпраўда!
- Не, Анютка, гэта не так. Гэта ў кепскіх казках усё няпраўда. У добрых жа казках усё праўда. Толькі гэтая праўда схаваная там, як арэх у шкарлупіне. І яе трэба ўмець дастаць. Вось праўда гэтай казкі: пакуль існуе на свеце зло, нехта павінен гінуць у барацьбе з ім, каб іншым жылося добра...
- І ўсё адно воблачка шкада!
- А ты прыдумай цяпер сваю казку. Яна будзе пачынацца так: "Наступіў новы дзень. Сонца ўздымалася ўсё вышэй і з бязвоблачнага неба ласкала зямлю цёплымі праменямі. Прачнуўся вецер, зашапацеў лістамі ў лесе і травой у стэпе. Запарыла, закурылася мора. Над ім узнялося марыва і адтуль выплыў лёгкі пушысты воблачак, падобны на карабельчык з надзьмутымі ветразямі..."

Апошні заклік тычыцца ўсіх, хто жадае дапамагчы Анютцы.

Магілёўская абласная арганізацыя Таварыства беларускай мовы абвяшчае конкурс "Казка для Анюткі".

Умовы конкурсу такія:

- Казка павінна пачынацца з слоў, якія прапанаваныя Анютцы (выдзеленыя тлустым), а заканчвацца зніккненнем воблачка. Астатняе – воля аўтарскай фантазіі.

- Казка павінна быць напісаная на беларускай мове (якасць мовы будзе ўлічвацца пры падвядзенні вынікаў). Магчыма выкарыстанне як пасляpэформавай (пасля 1933 г.), так і дарэформавай беларускай мовы.

- Памер тэксту казкі не павінен перавышаць трох друкаванаых аркушаў.

- Да казкі прыкласці аркуш са звесткамі пра аўтара: прозвішча, імя, год нараджэння, хатні адрас, тэлефон, месца працы (вучобы).

У конкурсе можа браць удзел любы чалавек ва ўзросце ад трох да ста трох гадоў незалежна ад яго (ці яе) адукацыі, роду дзейнасці, месца жыхарства ці іншых абставін. Будзем радыя атрымаць пасланні ад вядомых пісьменнікаў. Пераможцы конкурсу атрымаюць грашовыя прызы. Лепшыя казкі будуць прапанаваныя для надрукаванньня ў газетах і часопісах.

Дасылайце, калі ласка, свае казкі да канца 2000 года на адрас: 212030 Магілёў, а. с. 3, М. Булавацкаму. Хто хоча даведацца, ці дайшла казка па прызначэнні, павінен прыкласці канверт з сваім адрасам. Вынікі конкурсу будуць падведзеныя ў сакавіку 2001 года. Абвестку знойдзеце ў газеце "Наша слова".

Няхай ваша фантазія дапаможа вам зарабіць грошы.

Зычым поспехаў!

Давайце смяяцца па-беларуску

РАСКАТАЎ ГУБУ ІВАН...

Раскатаў губу Іван:
-- Буду жыць цяпер, як пан.
Піць і есці за дваіх,
Хопіць "зайчыкаў" маіх!
Рад Іван, і жонка рада,
Падарунак ад урада:
Удвая зарплату далі!
А назаўтра... адабралі.
Цэны выраслі ўтрая,
І прыбаўку ўдвая
Мігам згамалі ў Івана,
Не адбыўшагася пана
І маўчыць Іван цяпер,
З'елі цэны ўвесь давер
І да ўраду, і да тых,
Хто паддаў яму пад дых...

ПЕЎНІК НА ПАСАДЗЕ

На птушніку з адной нагоды
Сабралі сходку, і калі
Дайшлі пасля кудахтання
Да згоды,
Што трэба выбары рабіць
І пачалі
Хахлаткі сталыя
І маладыя куры
Расхвальваць кожная
Свае кандыдатуры,
А трэ было абраць гаспадара,
Каб певень быў руплівы да двара,
Каб добра за парадкам даглядаў
І галасіста, лепш усіх спяваў,
Спыніліся на маладым,
Пры шпорах.
І крылы моцныя,
І дзюба хоць куды!
І да таго ж яшчэ – руды!
І пеўнік заспяваў.
Увесь ён у рабоце:
Крыламі б'е,
І на высокай ноце,
Ускочыўшы другіх вышэй,
Ён павучаць пачаў курэй
Як трэба яйкі несці,
Куды хадзіць, што есці.
Прыйшла пара,
На яйкі селі квочы.
Праходзяць дні,
Праходзяць ночы.
Пара з'явіцца і пісклятам
Убачыць свет, сустрэцца
з татам.
Але пустыя былі яйкі,
Бо пеўнік кукарэкаў байкі.
А тое, што патрэбна,
не рабіў.
Да спраў сапраўдных
ён не здольны быў.

xxx

А што, такога не бывае у людзей,
Калі пасаду нехта атрымае,
А што і як рабіць – не знае?

Фелікс Шкірманкоў.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 30. 10. 2000 г.
Наклад 2900 асобнікаў. Замова № 2552
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 171 руб., 3 мес.- 513 руб.
Кошт у розніцу: 45 руб.